

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЛОБУР ДЕНИС МИКОЛАЙОВИЧ

Допускається до захисту:
в. о. завідувача кафедри
фінансів і банківської справи,
канд. екон. наук, доцент
_____ Л. В. Юрчишена
« _____ » _____ 20__ р.

**КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКІВ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
ОП «Міжнародний фінансовий менеджмент»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
В. І. Матвійчук, доцент
кафедри фінансів і банківської
справи,
канд. екон. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Лобур Д. М. Комплексна оцінка конкурентоспроможності ринків фінансових послуг. Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування. Освітня програма «Міжнародний фінансовий менеджмент». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

Магістерська робота присвячена комплексній оцінці конкурентоспроможності ринку фінансових послуг з урахуванням сучасних тенденцій та викликів, що виникають у фінансовому секторі. У роботі вивчається динаміка попиту та пропозиції на ринку, а також визначаються ключові фактори, що впливають на конкурентоспроможність та стійкість фінансових послуг.

Основною метою дослідження є визначення стратегічних напрямків розвитку ринку, аналіз конкурентної ситуації та виявлення можливостей для покращення ефективності діяльності учасників фінансового ринку.

Дослідницький підхід базується на ретельному аналізі ризиків, порівняльному аналізі конкурентів, та моделюванні різних сценаріїв ринкового розвитку. Результати роботи допомагають не лише усунути поточні труднощі, а й визначити перспективи для інноваційного розвитку фінансового ринку. Робота вносить важливий внесок у розуміння глобальних та регіональних аспектів фінансового сектору, надаючи засади для стратегічного управління та розвитку фінансових послуг в сучасному економічному середовищі.

Ключові слова: бенчмаркінг, фінансовий ринок, банківська система, валютний ринок, кредитно-інвестиційний портфель, рентабельність.

71 с., 18 табл., 10 рис., 1 дод., 40 джерел.

SUMMARY

Lobur D. M. Comprehensive Assessment of the competitiveness of Financial Services Markets. Specialty 072 Finance, Banking, Insurance. Educational Program "International Financial Management." Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The master's thesis is dedicated to the comprehensive assessment of the competitiveness of Financial Services Markets, taking into account contemporary trends and challenges within the financial sector. The study examines the dynamics of supply and demand in the market, identifying key factors influencing the competitiveness and sustainability of financial services.

The primary objective of the research is to determine strategic development directions for the market, conduct a competitive analysis, and identify opportunities for improving the efficiency of market participants' activities. The thesis also explores the impact of technological innovations such as digital technologies and blockchain on the financial services market.

The research approach is based on meticulous risk analysis, comparative analysis of competitors, and modeling various scenarios for market development. The findings not only help address current challenges but also identify prospects for innovative development in the financial market. The thesis makes a significant contribution to understanding global and regional aspects of the financial sector, providing foundations for strategic management and development of financial services in the contemporary economic environment.

Keywords: benchmarking, financial market, banking system, currency market, credit-investment portfolio, profitability.

71 pages, 18 tables, 10 figures, 1 appendices, 40 references.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методичні основи комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.....	9
1.1 Теоретичні аспекти формування конкурентоспроможності на ринках фінансових послуг.....	9
1.2 Методики комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.....	20
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	26
2.1 Системний аналіз показників сучасного стану сегментів ринку фінансових послуг.....	26
2.2 Аналіз конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг	40
2.3 Оцінка впливу факторів на конкурентоспроможність окремих сегментів ринку фінансових послуг	43
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	47
3.1 Концепція удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.....	47
3.2 Удосконалення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг за допомогою «павутиння» бенчмаркінгу.....	50
3.3 Удосконалення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг за допомогою математичного моделювання.....	57
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг є дуже актуальним з кількох причин.

По-перше, фінансовий сектор є одним з найважливіших сегментів економіки будь-якої країни. Він забезпечує функціонування і розвиток інших секторів економіки, таких як промисловість, сільське господарство та торгівля. Тому важливо мати чітку оцінку конкурентоспроможності фінансового сектора, щоб забезпечити його стійкість та розширення.

По-друге, ринки фінансових послуг стають все більш агресивними та глобалізованими. Конкуренція між банками, страховими компаніями, інвестиційними фондами та іншими учасниками фінансового ринку стає дедалі жорсткішою. Тому важливо мати комплексну оцінку конкурентоспроможності, яка враховує різноманітні аспекти, такі як фінансові показники, кількість клієнтів, якість послуг тощо.

По-третє, комплексна оцінка конкурентоспроможності ринків фінансових послуг допомагає виявити сильні та слабкі сторони різних учасників ринку. Це дає можливість розробити ефективні стратегії захисту та покращення конкурентоспроможності. Крім того, така оцінка може використовуватися для порівняння різних ринків та визначення потенційних напрямків розвитку.

Отже, актуальність дослідження комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг визначається її важливістю для економіки країни, наявністю сильної конкуренції та потребою в розробці стратегій для поліпшення конкурентоспроможності.

Значний внесок у розвиток теорії та практики впровадження сучасних технологій оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг зробили О.В. Бурбан, О.Д. Василик, А. Дешко, Р.С. Квасницька,

Л. С. Селіверстова та інші. Однак окремі аспекти цієї проблеми з'ясовано не повністю, в тому числі, більш детального дослідження потребують питання оцінки конкурентоспроможності окремих фінансових установ на ринках фінансових послуг.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних та практичних засад комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- визначити теоретичні аспекти формування конкурентоспроможності на ринках фінансових послуг;
- описати методіку комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг;
- провести системний аналіз показників сучасного стану сегментів ринку фінансових послуг;
- проаналізувати конкурентоспроможність окремих сегментів ринку фінансових послуг;
- оцінити вплив факторів на конкурентоспроможність окремих сегментів ринку фінансових послуг;
- розробити концепцію удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг за допомогою павутиння» бенчмаркінгу та математичного моделювання.

Об'єктом дослідження є процес формування конкурентоспроможності на ринках фінансових послуг.

Предметом дослідження методи та засоби комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.

Теоретико-методологічною основою дослідження служать праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області фінансової системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації в періодичній пресі, монографії провідних економістів країни.

Методи дослідження. Методологія дослідження базується на загальнонаукових методах: аналізу та синтезу; системного, логічного та порівняльного аналізу; вибіркового обстеження; економіко-математичного моделювання; графічного методу. Використано довідкові, статистичні та нормативно-правові матеріали з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна дослідження: запропоновано концепцію удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг, досліджено ефективність різних методів оцінки конкурентоспроможності та запропоновано створення моделі комплексної системи об'єктивної оцінки та зіставлення окремих сегментів ринку фінансових послуг.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у внеску в існуючу сукупність знань у сфері оцінки ринків фінансових послуг. Дослідження забезпечує комплексне розуміння ринків та конкуренції, з якою стикаються інтернаціональні ринки, зокрема в банківській та страховій сфері, особливо в нестабільних умовах, таких як Україна під час війни. Воно виявляє прогалини в теоріях і моделях та пропонує нові підходи до існуючих методів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що воно містить практичні рекомендації для удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг. У дослідженні представлена такі методи як: аналіз портфеля фінансових послуг, аналіз бенчмаркінгу, індекс конкурентоспроможності та математичне моделювання.

Положення, що виносяться на захист: запропоноване визначення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів та в цілому ринку фінансових послуг, концепція удосконалення оцінки, розроблена на прикладі найбільшого сегменту ринку фінансових послуг, банківської сфери, застосовуючи окремі методи, зокрема «павутиння» бенчмаркінгу, математичне моделювання тощо.

Структура роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 71 сторінку. Список використаних джерел налічує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

1.1 Теоретичні аспекти формування конкурентоспроможності на ринках фінансових послуг

Ринкові інструменти фінансових послуг, такі як кошти, цінні папери, позикові угоди та валютні цінності, є об'єктами у фінансовому секторі. Вони відображають тимчасово вільні кошти або фінансові ресурси учасників ринку. При проведенні операцій на ринку фінансових послуг учасники обирають відповідні фінансові інструменти для їх реалізації.

Товарами ринку фінансових послуг є кошти і цінні папери, які виступають об'єктами купівлі-продажу на ринку.

Цінні папери становлять ключовий продукт на ринку фінансових послуг і є унікальним об'єктом торгівлі на цьому ринку. Ці фінансові інструменти представляють собою документи-свідчення, які підтверджують боргові зобов'язання або право власності.

Усіх учасників (суб'єктів) ринку фінансових послуг можна класифікувати за декількома основними ознаками (рис 1.1).

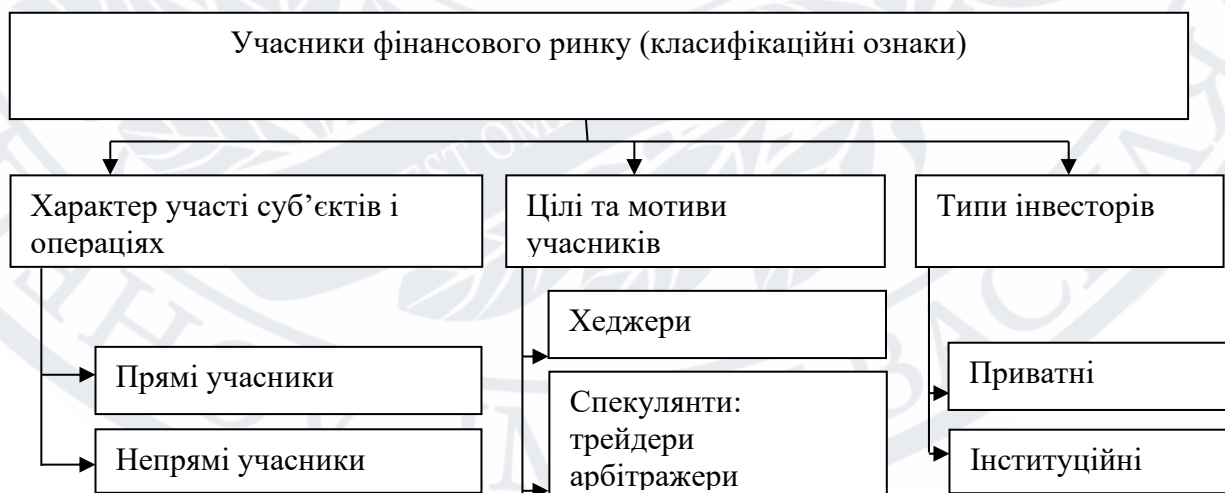

Рисунок 1.1 – Основні суб'єкти ринку фінансових послуг

Джерело: [15,с. 128]

Так, за характером участі в операціях, суб'єктів ринку фінансових послуг можна розділити на дві групи: неопосередковані (прямі) та опосередковані (непрямі).

Прямі учасники фінансових ринків включають біржових членів, які укладають угоди власноруч (дилери) або від імені та за дорученням клієнтів, які не є членами біржі (брокери або маклери). До числа непрямих учасників ринку відносяться суб'єкти, що не є членами біржі та витребовують послуги прямих учасників ринку, і серед них найбільші називаються маркетмейкерами.

На внутрішньому фінансовому ринку постійно відбуваються процеси накопичення, розподілу та перерозподілу вільних фінансових ресурсів між різними секторами економіки різних країн.

Структуру ринку фінансових послуг можна подати в такий спосіб (рис.1.2).

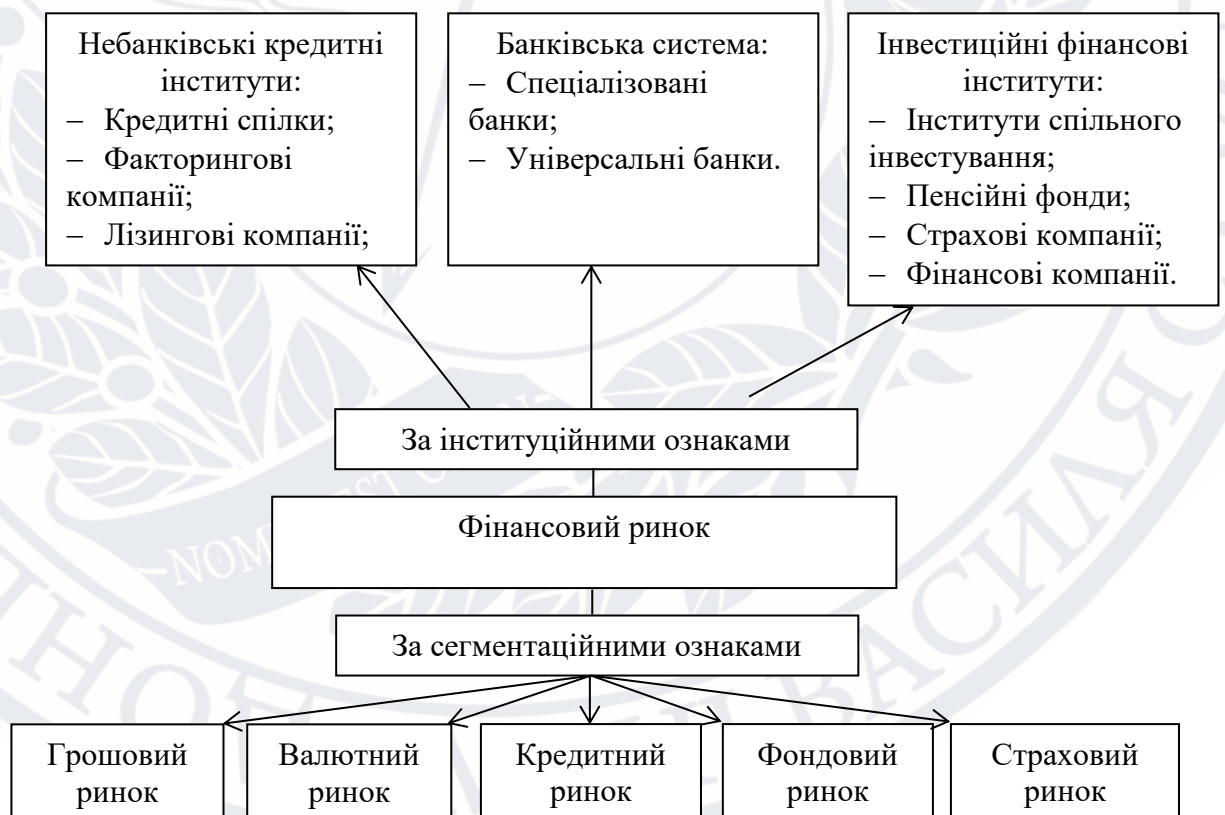

Рисунок 1.2 – Структура ринку фінансових послуг України

Джерело: [13]

З організаційної точки зору, ринок фінансових послуг є системою самостійних окремих ринків (сегментів), у кожному з яких виділяються ринки конкретних видів фінансових активів (сегменти) [16]:

- 1) грошовий ринок;
- 2) валютний ринок;
- 3) кредитний ринок;
- 4) фондовий ринок;
- 5) страховий ринок.

Оскільки окремі сегменти ринку фінансових послуг мають свою унікальну структуру та механізми функціонування, О. Бакаєв пропонує їх групувати в різні складові ринку фінансових послуг, такі як ринок цінних паперів (фондовий ринок), валютний ринок та кредитний ринок. Важливо відзначити, що на розвинених фінансових ринках валютний ринок інтегрується взагалі, а кредитний ринок виступає як окрема складова ринку інструментів позики.

З функціональної точки зору ринок фінансових послуг можна розподілити на ринки валют, деривативів, страхових послуг, акцій, кредитів і подальші. Кожен з цих ринків може бути деталізований на вужчі категорії, наприклад, кредитний ринок розглядається як сукупність ринку довгострокових боргових цінних паперів та ринку банківських кредитів. Важливо відзначити, що ринок довгострокових боргових цінних паперів також входить у фондовий ринок, що свідчить про його подвійний характер, хоча деякі дослідники включають до фондового ринку лише ринок акцій. [15, с. 128].

З точки зору термінів обігу фінансових активів, ринок фінансових послуг можна поділити на дві частини: грошовий ринок (короткостроковий) і ринок капіталів (довгостроковий), структуруючи його за організаційно-економічним критерієм (рис. 1.3).

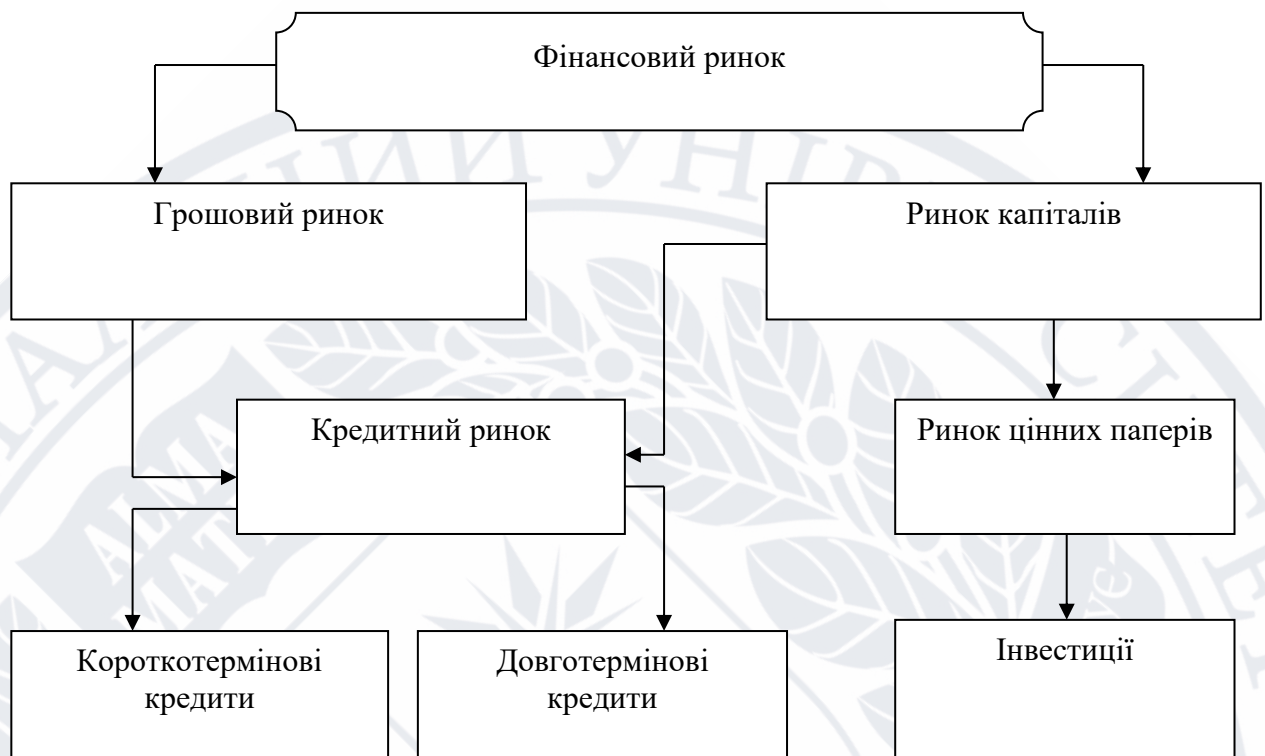

Рисунок 1.3 – Організаційно-економічна структура сучасного ринку фінансових послуг

Джерело: [1, с. 215]

Отже, вітчизняний ринок фінансових послуг в країні є складною та внутрішньо-структурованою системою. Визначення його сутності та структури не має єдиного підходу, і відсутнє чітке визначення сегментів, які утворюють сучасний ринок фінансових послуг.

Система правового регулювання фінансової діяльності включає норми, визначені такими правовими документами [16, с. 89]:

- Конституцією України;
- міжнародними угодами, що їх підписала і ратифікувала Україна;
- Цивільним кодексом України;
- законами та постановами Верховної Ради України;
- указами та розпорядженнями Президента України;
- декретами, постановами та розпорядженнями Уряду України;

- нормативними актами (інструкції, методики, положення, накази), котрі прийняті Міністерствами, відомствами, центральними органами виконавчої влади і зареєстровані в Міністерстві юстиції України;
- нормативними актами органу, що згідно із законодавством України здійснює нагляд за страховою діяльністю;
- нормативними актами органів місцевої виконавчої влади у випадках, коли окремі питання регулювання страхової діяльності були делеговані цим органам за рішенням Президента або Уряду України.

Отже, на фінансовому ринку присутні як установи, що надають фінансові послуги, так і клієнти, які користуються цими послугами. У першу категорію входять як фінансові установи, так і фізичні особи, що займаються підприємницькою діяльністю. Згідно з чинним законодавством, конкретніше – Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», фінансова установа – це юридична особа, яка надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги або операції, пов'язані з цими послугами, за умови їхнього включення до відповідного реєстру відповідно до закону.

До категорії фінансових установ входять банки, страхові компанії, кредитні спілки, лізингові компанії, ломбарди, довірчі товариства, фінансові компанії та інші юридичні особи, які надають фінансові послуги та інші операції, пов'язані з цими послугами.

Внутрішня підтримка українського ринку фінансових послуг залишається на недостатньо високому рівні. Інституціональні інвестори України, такі як пенсійні фонди та страхові компанії, відстають від західних інвесторів за обсягом інвестицій в український ринок. Західні інвестори відрізняються високою реактивністю на будь-які новини, що є відмінністю від вітчизняних.

На додаток до низької ліквідності та відсутності потужної внутрішньої підтримки на ринку фінансових послуг України існує ще одна серйозна

проблема: низький оборот акцій на біржі. Це свідчить про те, що фондовий ринок України є дуже малорозвиненим, неспроможним забезпечити реалізацію довгострокових інвестиційних стратегій. Це в свою чергу уповільнює розвиток ринку та національної економіки.

Існує кілька проблем, які негативно впливають на розвиток вітчизняного фінансового ринку, включаючи низький рівень захисту прав власників та покупців цінних паперів, недосконалість законодавства, низький рівень нормативного та інформаційного забезпечення учасників ринків, відсутність рівних умов для учасників, нерозвинутість організаційних та фінансових механізмів, відсутність відкритих вторинних ринків цінних паперів і багато інших. Ці проблеми становлять суттєві перешкоди для ефективного розвитку та функціонування українського фінансового ринку.

Фінансовий ринок відіграє ключову роль у функціонуванні фінансової системи країни, визначаючи його стабільність та можливість інтенсивного розвитку[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

В Україні важливо впровадити цілісну та довгострокову стратегію розвитку фінансового сектору. Також необхідно забезпечити координацію заходів між різними органами влади, спрямованих на розвиток фінансового сектору країни. Це допоможе підвищити стабільність фінансової системи та сприятиме її ефективному функціонуванню у довгостроковій перспективі.

Побудова реального і ефективного ринку фінансових послуг потребує закладення в його основу певних принципів:

- вільний доступ до ринкової інформації і ринкових інструментів для всіх учасників фінансового ринку;
- прозорість ринку і реальний захист інвесторів;
- ліквідність фінансових інструментів ринку;
- конкурентоспроможність та ефективність;
- відповідність міжнародним стандартам.

Ринок фінансових послуг має досить складну внутрішню структуру, і щоб його функціонування досягає найбільшої ефективності тоді, коли задіяні усі його складові. При цьому виконуючи завдання, які покладені на перспективний розвиток та стабільності в цілому, де один із головних, це вдосконалення регулювання фінансового ринку [22].

Відновлення довіри населення до банківської системи, виражене у зростанні обсягів їхніх депозитів, можливе лише в умовах уповільнення падіння економіки та підвищення добробуту українців. Таким чином, на даному етапі надзвичайно важливою є підтримка держави у розвитку фінансового сектора.

Ця підтримка має бути спрямована на перерозподіл ресурсів для стимулювання економічного зростання і на підтримку банків через механізми рефінансування з чітким контролем над використанням виділених коштів. У конкретних випадках може бути важливою участь держави у капіталах банків.

Один з ефективних інструментів, який може бути використаний, - це створення державного банку розвитку. Через цей банк можна направляти державні кошти для підтримки стратегічних інвестиційних та інноваційних проектів. Також важливою є можливість забезпечення суб'єктів господарювання доступом до довгострокових кредитних ресурсів, що, в свою чергу, сприятиме розвитку експортного потенціалу.

Така ініціатива може стати ключовим чинником у відновленні економічного зростання та створенні стабільного фінансового середовища в країні. [9].

Таким чином, хоча останнім часом ми маємо можливість спостерігати позитивні тенденції в розвитку фінансового ринку України, все ж рівень його розвитку змушує бажати кращого. В порівнянні із фінансовими ринками розвинутих держав, вітчизняний фінансовий ринок перебуває на початкових

етапах розвитку, в стані низької ліквідності і недостатньої привабливості для залучення інвесторів – потенційних користувачів його послуг.

Отже, для усунення існуючих недоліків на ринку фінансових послуг починати необхідно з системного аналізу законодавчої та нормативної бази, що регулює діяльність фінансового ринку. Важливо уточнити всі причинно-наслідкові зв'язки та усунути негативні явища, що виникають під час його функціонування.

Далі, напрямки реформування фінансового ринку в Україні та вдосконалення його інфраструктури згідно з європейською моделлю повинні включати [23]:

- Етапне впровадження централізованої депозитарної системи для полегшення та уніфікації операцій;
- стандартизація та розширення ролей осіб, які забезпечують послуги на цьому етапі, з метою підвищення ефективності та стабільності фінансових операцій;
- заходи для підвищення прозорості операцій на фондовому ринку та вдосконалення функціонування торгових площадок;
- впровадження заходів для підвищення рівня корпоративного управління та забезпечення захисту прав інвесторів на ринку;
- активні заходи для збільшення обсягу операцій з державними борговими зобов'язаннями на внутрішньому ринку, зокрема вторинному;
- стимулювання банківської активності у проведенні операцій на фондовому ринку.

Ці заходи спрямовані на покращення функціонування та популярності фондової біржі в Україні. Успішний розвиток фондового ринку сприятиме залученню інвестицій та зближенню економіки країни зі світовими стандартами, що, в свою чергу, позитивно вплине на економічний розвиток країни.

Етимологічно походження слова "конкуренція" пов'язане з латинським виразом "concurrentia", що перекладається як "зіткнення" або "змагання". Перші визначення цього терміну, засновані на аналізі поведінки, з'явилися в економічній літературі. Адам Сміт, зокрема, тлумачив конкуренцію як чесне і без змови змагання між учасниками ринку за найвигідніші умови продажу та купівлі товарів. Основним способом конкурентної боротьби він вважав зміну цін. При цьому він помічав, що ринкова економіка слідує суворим правилам поведінки на ринку. В результаті суперництва продавців та покупців встановлюється загальна ціна на однорідні товари та конкретний вид кривих попиту та пропозиції. Конкуренція – та сама «невидима рука», яка координує діяльність учасників ринку [7, с. 279].

Якщо поняття конкретизувати з погляду ринкової економіки, то ринкова конкуренція є боротьба суб'єктів господарювання за отримання прибутку. Основним способом отримання прибутку в умовах ринкової економіки виступає реалізація товарів та закладеної в ньому додаткової вартості. При цьому діяльність суб'єктів господарювання здійснюється в умовах обмеженості як ресурсів, необхідних для виробництва товарів, так і попиту на цю продукцію з боку споживачів.

Сутність конкуренції та її рушійні сили детально розглядаються у працях відомого сучасного економіста Майкла Портера. Результатом досліджень Портера стала концепція п'яти сил конкуренції, що дозволяє визначити детермінанти, які найбільше впливають на суб'єкти господарювання в умовах ринкової конкуренції. Відповідно до зазначеної концепції, стан конкуренції на певному ринку можна охарактеризувати як наслідок взаємодії п'яти конкурентних сил (рис. 1.4).

Зазначені сили визначають умови функціонування конкретного ринку та його складових частин. Значущість кожної з п'яти сил обумовлюється особливостями структури галузі, її виробничими, технологічними, економічними та іншими характеристиками.

Рисунок 1.4 – П'ять сил конкуренції

Джерело: розроблено автором за [16]

Майкл Портер відзначає, що конкуренція – це динамічний процес, що постійно розвивається і змінює ландшафт. На цьому ландшафті постійно з'являються нові товари, методи маркетингу, виробничі процеси і ринкові сегменти. Зміни на ринку відбуваються через взаємодію сил, які творять умови для інновацій та перетворень. Сам Портер виділяє не менше одинадцяти основних рушійних сил, що змінюють умови та характер конкуренції [31, с. 123].

Відмінності у підходах економістів щодо сутності конкуренції знаходять свій відбиток і під час розгляду категорії конкурентоспроможності. Основне завдання кожного дослідника, який вивчає проблеми конкурентоспроможності організації, полягає у визначенні критеріїв, а також знаходженні джерел та факторів конкурентоспроможності. У економічній літературі можна зустріти дуже різноманітні визначення конкурентоспроможності.

Отже, конкуренція на ринку фінансових послуг – це ситуація, коли на ринку присутні дві або більше компанії, які пропонують схожі фінансові послуги.

Конкуренція на ринку фінансових послуг відбувається в багатьох сферах, таких як банківські послуги, страхування, інвестиції тощо. Конкуренція може виявлятися у вигляді зниження цін на послуги, вдосконалення якості обслуговування, запровадження нових продуктів та інновацій. Конкуренція має позитивний вплив на споживачів, оскільки примушує компанії постійно вдосконалюватися і пропонувати кращі умови та послуги. В той же час, конкуренція є викликом для підприємств, які повинні знаходити нові способи для залучення клієнтів та збереження своєї конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність фінансових установ на ринку фінансових послуг це їх здатність ефективно конкурувати з іншими учасниками ринку та забезпечувати задоволення потреб клієнтів.

Фінансові установи можуть бути конкурентоспроможними в різних аспектах, таких як:

- продукти та послуги – конкурентоспроможність фінансової установи визначається різноманітністю та якістю її пропозицій. Вона повинна мати широкий спектр продуктів і послуг, які відповідають потребам різних клієнтів, а також бути інноваційною, пропонуючи унікальні та високоякісні рішення;

- цінова політика – конкурентоспроможність також визначається ціновими умовами, що пропонуються фінансовою установою. Вона повинна забезпечити конкурентні ціни для своїх продуктів та послуг, одночасно забезпечуючи достатній рівень доходів;

- клієнтське обслуговування – фінансова установа повинна забезпечувати високий рівень клієнтського обслуговування, щоб привернути та утримати клієнтів. Це означає вчасну та якісну відповідь на запити клієнтів, особисту консультацію та сприяння вирішенню їх проблем;

- репутація та довіра – фінансова установа повинна мати надійну репутацію та високий рівень довіри серед клієнтів і громадськості. Це може

бути досягнуто шляхом дотримання високих стандартів етики, прозорості та відповідальності;

– технологічна інфраструктура – фінансова установа повинна мати сучасну технологічну інфраструктуру, щоб забезпечувати швидкість та якість обробки фінансових транзакцій, безпеку даних та доступ до онлайн-сервісів.

Для забезпечення конкурентоспроможності фінансової установи необхідно проводити постійний аналіз ринку, виявляти потреби та очікування клієнтів, а також вдосконалювати свої продукти, послуги та процеси. Тільки таким чином вона зможе успішно зберегти та розширити свою позицію на ринку.

1.2 Методики комплексної оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг

У сучасних аналітичних дослідженнях для оцінки конкурентоспроможності та стабільності національних та регіональних ринків фінансових послуг використовуються різні критерії, які включають показники фінансової глибини, ліквідності ринку, фінансової інтеграції тощо. Також використовуються комплексні методики, розроблені спеціалістами Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного інституту розвитку менеджменту, що надають більш повну оцінку рівня конкурентоспроможності та ефективності фінансового ринку.

У сучасному світі вважається, що конкурентоспроможним є багатосегментний фінансовий ринок, який пропонує широкий спектр фінансових послуг за конкурентними цінами. Він використовує багато різних фінансових інструментів, показує високі результати в роботі фінансових установ і забезпечує захист прав його учасників.

Для оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг використовуються інтегральні методи, які дозволяють розрахувати

інтегральний індекс конкурентоспроможності та побудувати відповідні рейтинги. Для розрахунку інтегральних індексів конкурентоспроможності національних ринків фінансових послуг використовуються три методики, якими користуються спеціалісти Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту. За двома з цих методик рівень розвитку фінансового ринку вважається складовою загальної конкурентоспроможності національної економіки.

Порівняльний аналіз інтегральних показників, що використовуються для оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг наведемо у табл. 1.1.

Всесвітній економічний форум використовує два основних показники для вимірювання конкурентоспроможності фінансових ринків – індекс розвиненості фінансових ринків, що є частиною загального індексу глобальної конкурентоспроможності, та індекс фінансового розвитку.

Таблиця 1.1 – Порівняльний аналіз інтегральних показників, що використовуються для оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг

Показники	Індекс розвиненості фінансового ринку	Рівень фінансового розвитку	Рівень розвитку фінансового ринку
Розробник	Всесвітній економічний форум	Всесвітній економічний форум	Міжнародний інститут розвитку менеджменту
Опубліковано у виданні	Звіт про глобальну конкурентоспроможність (The Global Competitiveness Report)	Звіт про фінансовий розвиток (The Financial Development Report)	Щорічник світової конкурентоспроможності (World Competitiveness Yearbook)
Вид індексу	Складово індексу глобальної конкурентоспроможності	Самостійний індекс	Складово фактору «Ефективність бізнесу» індексу конкурентоспроможності національної економіки
Обсяг досліджуваних ринків у 2022 р.	148	62	60

Продовження табл. 1.1

Фактори що враховуються при розрахунках	Показники ефективності ринків фінансових послуг.	Інституційне середовище.	Ефективність банківської системи. Ефективність фондового ринку.
Місце України в рейтингу	117	59	60

Джерело: розроблено автором на основі [25, 26, 27, 30]

За першою методикою, розвиненість фінансового ринку розглядається як зовнішній фактор, який, разом з іншими 11 факторами, визначає загальний індекс глобальної конкурентоспроможності. Цей індекс обчислюється на основі оцінки ефективності фінансового ринку, зокрема наявності та доступності фінансових послуг, можливостей фінансування через фондовий ринок, доступності кредиту та наявності венчурного капіталу. Також беруться до уваги показники довіри до фінансової системи, такі як стабільність банківської системи, регулювання роботи фондових бірж, рівень захисту прав кредиторів та позичальників. Оцінка показників здійснюється на основі статистичних даних про стан фінансового сектору та результатів опитувань керівників компаній з усього світу.

Перевагою даної методики є те, що можна отримати вільний доступ до аналітичного звіту «The Global Competitiveness Report» і використовувати велику вибірку країн, фінансові ринки яких підлягають оцінці. Це дозволяє отримати більш повне уявлення про стан не тільки національних та регіональних фінансових систем, але й світового фінансового ринку [30].

Другий метод, використовуваний Всесвітнім економічним форумом з 2008 року для оцінки конкурентоспроможності національних ринків фінансових послуг, полягає у розрахунку показника рівня фінансового розвитку. За цим методом, фінансовий розвиток має включати політику та інституції, які забезпечують ефективне фінансове посередництво та функціонування фінансових ринків, а також доступ до капіталу та

фінансових послуг. Високий рівень фінансового розвитку країни пов'язується з наявністю різноманітних фінансових послуг, що дозволяє розподіляти ризики між учасниками ринку.

Згідно з методикою ВЕФ, визначення рівня фінансового розвитку здійснюється шляхом оцінки показників у різних категоріях, а саме: інституційне середовище (правова і інституційна база фінансових ринків), діловий клімат (ресурсне, матеріально-технічне і технологічне забезпечення фінансового сектору), фінансова стабільність (рівень стабільності фінансової системи у відношенні до різних видів криз), банківські фінансові послуги (показники банківської системи), небанківські фінансові послуги (роль небанківських фінансових установ і показники їх роботи), фінансові ринки (ринки акцій, облігацій, деривативів та валютний ринок), фінансова відкритість (наявність вільного доступу до капіталу і фінансових послуг).

Методика ВЕФ має такі переваги, як доступ до аналітичної публікації «The Financial Development Report» та багато аналізованих параметрів, що дозволяє зробити більш глибоку і точну оцінку рівня фінансового розвитку національних економік. З іншого боку, кількість ринків фінансових послуг, що підлягають аналізу, є вдвічі меншою порівняно з попередньою методикою (тільки 62 країни замість 148 країн), що призводить до обмежених даних у звіті [29].

Методика оцінки конкурентоспроможності фінансових ринків, запропонована Міжнародним інститутом розвитку менеджменту, має аналогічний недолік, який полягає у врахуванні не самостійного індексу розвитку фінансових ринків, а підсумку декількох факторів, зокрема ефективності банківської системи, фондового ринку та управління фінансами. Оцінка проводиться національних ринків 60 країн.

Результати рейтингів, складених згідно з цими методиками, в цілому схожі. Наприклад, ринок фінансових послуг Гонконгу топовий у обох

рейтингах, тоді як ринок України знаходиться на низьких позиціях у обох загальних рейтингах.

У вищезазначених методиках головною спільністю є виведення агрегованого індексу розвиненості фінансового ринку і рейтингування країн на основі проведених оцінок окремих показників. Окрім індексних методів, також широко використовуються інші комплексні методики, які надають загальну оцінку стану фінансового сектору країни чи регіону, але без визначення узагальненого показника. Ці методики пропонують систематизовані переліки показників, оцінка яких допомагає визначити рівень розвитку ринку фінансових послуг.

Дослідження сучасної наукової літератури та аналітичних видань дає змогу виявити такі комплексні методики оцінки конкурентоспроможності та ефективності національних фінансових ринків, які мають характер систематизації оціночних критеріїв:

1. Методологія оцінки стану фінансових ринків, розроблена Світовим банком, пропонує оцінювати ринки фінансових послуг (зокрема фондовий ринок та ринок банківських послуг) та фінансові інститути з урахуванням фінансової глибини (розміру), доступності, ефективності та стабільності. Результати аналізу фінансових секторів за зазначеними критеріями надаються у вигляді бази даних «The World Bank's Global Financial Development Database» [28].

2. Методологія оцінки фінансового сектору «Financial Sector Assessment Program», розроблена спільно Міжнародним валютним фондом і Міжнародним банком реконструкції та розвитку, базується на аналізі показників фінансової стабільності (МВФ) та фінансового розвитку (МБРР). Ця методологія використовується країнами для складання індивідуальних звітів.

Описана деталізована методика оцінки стану національних ринків фінансових послуг може бути знайдена у довіднику МВФ під назвою «Financial Sector Assessment: A Handbook» [25].

Інші наявні методики оцінки конкурентоспроможності та рівня розвитку ринків фінансових послуг мають більш спеціалізований підхід, оскільки фокусуються на дослідженні окремих складових фінансового сектору або окремих сегментів ринку фінансових послуг. Наприклад, МВФ використовує методику оцінки індикаторів фінансової стійкості, відомої як Financial Soundness Indicators, для аналізу поточного фінансового стану та фінансової стійкості сектору фінансових установ в країні.

Отже, інтегральні методики визначення рівня конкурентоспроможності ринків фінансових послуг, використовуючи різні критерії оцінки та різну кількість національних ринків, демонструють схожі результати рейтингування країн за рівнем фінансового розвитку.

Інтегральні методики Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту мають перевагу у співставленні стану національних ринків фінансових послуг для проведення порівняльних досліджень та оцінки загального рівня розвитку регіональних фінансових ринків. Методики, використовувані МВФ та МБРР, представляють систематизовані переліки оціночних показників, що дозволяють отримати уявлення про стан фінансового сектору в країні. Однак, міжкраїнні та міжрегіональні порівняння фінансових ринків на основі цих методик є складними.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1 Системний аналіз показників сучасного стану сегментів ринку фінансових послуг

Ринок фінансових послуг є ключовою складовою економіки країни, його ефективний розвиток має величезне значення для забезпечення економічної стабільності нації. Ключовими учасниками на цьому ринку в Україні є комерційні банки, страхові компанії та фондові біржі. Вони грають важливу роль у накопиченні фінансових ресурсів і мають прямий вплив на розвиток виробництва, інвестиційний клімат і рівень життя населення [22].

Сучасний валютний ринок України функціонує в умовах вкрай невигідного зовнішнього середовища та загострення соціально-політичних напружень в суспільстві. Ці умови негативно позначаються на національній економіці та гальмують інноваційний розвиток. За останні роки курс гривні суттєво знизився. Так, станом у 2020 році офіційний курс гривні до долара США перебував на рівні – 27,19 грн за 1 долар США, а до євро – 28,42 грн за 1 євро (рис 2.1).

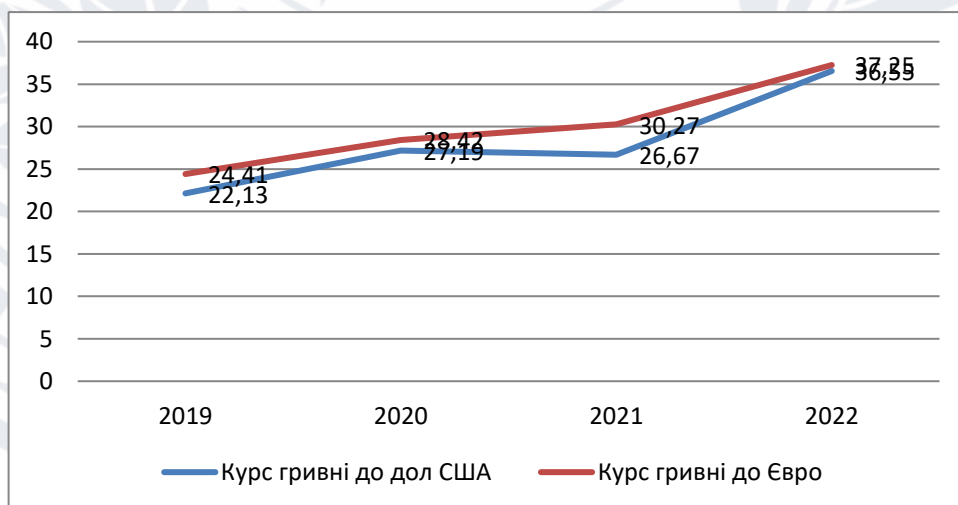

Рисунок 2.1 – Динаміка середньорічного курсу гривні до долара та євро

Джерело: [11]

На початку 2022 року курс гривні до долара США становив 28,7 грн за 1 долар США. Станом на кінець 2022 року офіційний курс гривні до долара США був на рівні 36,55 грн за 1 долар США [18].

При аналізі основних причин депреціації національної грошової одиниці в порівнянні з іноземною валютою, слід зазначити, що Україна, яка є країною з сировинною економікою, в основному залежить від зовнішніх цін на основні напрямки експорту, такі як метали, руди та зерно. Навіть прибутковий аграрний сектор економіки не застраховує від впливу воєнних дій, які призвели до значного скорочення експортних валютних надходжень. Це, в свою чергу, призвело до дефіциту іноземної валюти на валютному ринку України.

Важливим показником грошово-кредитної політики є рівень монетизації економіки країни. Залежно від пропозиції грошових засобів передавальні механізми можуть змінювати свою силу. Економіка України не була рівномірно монетизована протягом усього періоду дослідження (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка рівня монетизації економіки України

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
M2, млн. грн	771100	906300	955300	993810	1102390	1 273 771	1283652
ВВП, млн.грн	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2983882	3558706
Коефіцієнт монетизації економіки	54,73	62,29	60,97	50,21	46,26	42,68	35,75

Джерело: [11]

Протягом 2016–2018 рр. рівень монетизації залишався майже сталим. Однак протягом усього цього періоду грошова база зростала, випереджаючи темпи зростання номінального ВВП. Черговий пік зростання рівня монетизації, пов'язаний із фінансуванням дефіциту, спостерігався у 2017 році. 2019 рік характеризується зниженням монетизації до рівня 50,2%. У 2020–2022 роках продовжувалось скорочення коефіцієнта монетизації економіки до 35,8% на кінець 2022 року.

Рівень монетизації важливий через одну з основних причин – ступінь доступу банківських установ до фінансових ресурсів, що визначає подальші принципи формування процентних ставок. НБУ для регулювання ставок за різних умов доступу до ресурсів змушений використовувати різні інструменти. Нормальне значення цього показника знаходиться в межах 70-80%. Отже, рівень монетизації національної економіки є недостатнім, а його збільшення до зазначеного рівня є одним із головних стратегічних завдань Національного банку України.

На фондовому ринку відбувається утворення відносин щодо купівлі та продажів цінних паперів. У свою чергу, цінні папери мають певну вартість та затверджують певні відносини між емітентами та інвесторами з приводу володіння цінними паперами. Загалом, ринок цінних паперів переміщує капітал від інвестора до виробництва.

У 2021 року простежується зростання ВВП порівняно з обсягом торгів на ринку цінних паперів, який становив 16,3% від обсягу ВВП. У 2021 році частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів збільшилась та становила 43,9%.

В цей же період спостерігається зниження біржового сегменту фондового ринку України. Порівнюючи з 2020 роком, обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2021 році зменшився на 12,58% – до 205,79 млрд грн, що еквівалентне 6,9% ВВП України (рис. 2.2).

Серед різноманітних фінансових інструментів на біржовому ринку, найвищі обсяги торгів майже завжди припадають на державні облігації України, а також на акції та облігації підприємств.

Загальний обсяг емісійних цінних паперів, які були зареєстровані Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) протягом 2022 року, склав 60,32 мільярда гривень. Ця сума виявилася

меншою на 292,84 мільярда гривень у порівнянні з відповідним періодом 2021 року (353 мільярда гривень). (рис. 2.3).

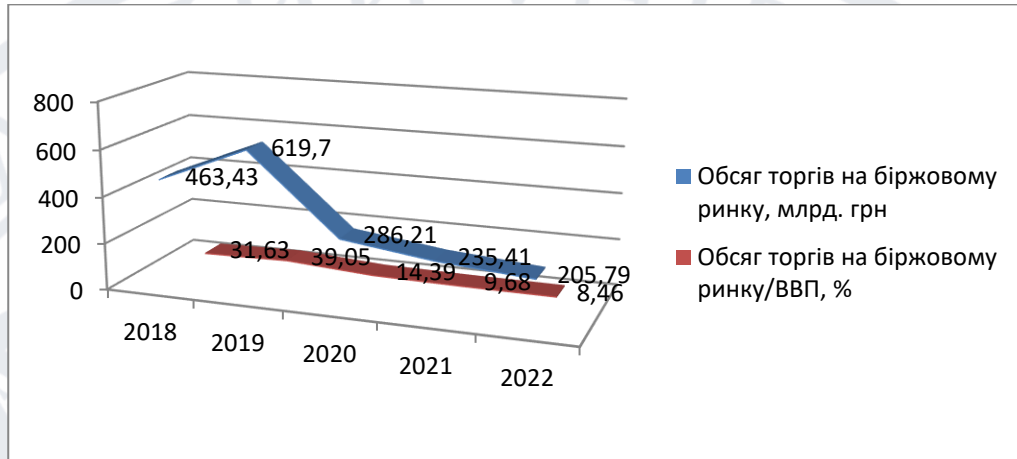

Рисунок 2.2 – Порівняльні дані обсягів торгів на ринку цінних паперів та ВВП у 2018-2022 рр., млрд грн.

Джерело: [11]

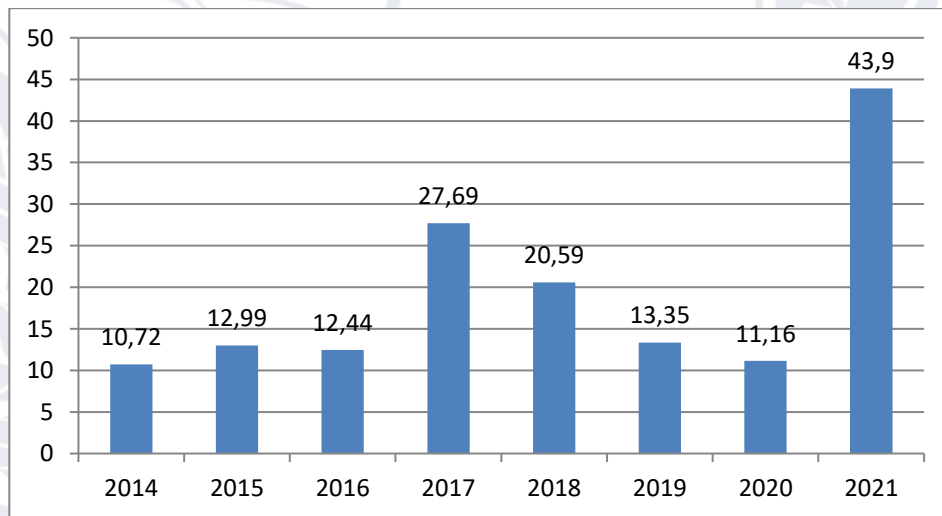

Рисунок 2.3 – Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів у 2014–2021 рр., %

Джерело: [11]

Отже, відзначається втрата привабливості українських корпоративних цінних паперів. Це можна пояснити рядом факторів, таких як воєнний конфлікт, погіршення соціально-економічної ситуації в Україні, значне

зростання ставок за борговими інструментами українських емітентів. З іншого боку, така ситуація також свідчить про недостатній контроль за їхньою відповідальністю, що лишається актуальною проблемою на вітчизняному ринку цінних паперів.

Найбільш актуальною проблемою розвитку біржового сегменту в Україні є наявність значної кількості бірж, частка яких в обсягах торгів мізерна. Так, у 2021 році з 4 наявних в Україні фондових бірж, лише на дві («ПФТС», «Перспектива») припадало більш ніж 93% вартості біржових контрактів, на решта 6 – лише 7%. Наявність такої кількості торгових площадок, які ледь функціонують ускладнює контроль над операціями з цінними паперами та сприяє розповсюдженню маніпулювання їх вартістю.

З початку 2022 року загальний обсяг активів українських банків збільшився на 9,3% (105,24 млрд. грн.) і перевищував позначку в 1,2 трлн. грн., досягнувши 1 232,4 млрд. грн. на 01.10.2022 р. Порівняно з розміром активів на 01.10.2021 р., обсяг активів банківської системи зросли на 10,3% (114,92 млрд. грн.). Зростання активів протягом перших дев'яти місяців 2022 року відбулося, перш за все, за рахунок збільшення обсягу портфелю цінних паперів на продаж, інших фінансових активів та коштів у інших банках [10].

Розмір кредитного портфелю без вирахування сформованих резервів за січень-вересень 2022 року збільшився на 5,6% (на 45,41 млрд. грн) (рис. 2.4). При цьому частка довгострокових кредитів в кредитному портфелі банків зменшилася протягом перших дев'яти місяців 2022 року на 1,7 п.п. (з 48,4% до 46,7%), в той час як станом на 01.01.2018 р. вона складала 64,1%.

В табл. А.1 додатку А наведемо зміну активів банківської системи за період 01.01.2022 р. – 01.10.2022 р. у розрізі груп банків.

Деталізацію та динаміку зміни окремих агрегованих балансових показників наведено нижче, в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Сукупні активи банківської системи України, млрд. грн

Балансові показники	В цілому по банківській системі							
	01.01. 2021	01.04. 2021	01.07. 2021	01.10. 2021	01.01. 2022	01.04. 2022	01.07. 2022	01.10. 2022
Грошові кошти та їх еквіваленти	141608	135671	139511	143870	172 266	150875	154770	162922
Торгові цінні папери	11688	14 945	20 990	17 911	17 463	17 507	15 406	11 265
Кошти в інших банках	52134	53 739	50 987	37 306	26 682	26 892	30823	32 314
Кредити та заборгованість клієнтів	666101	670017	676956	686 336	694 381	707754	719099	742989
Цінні папери в портфелі банків на продаж	63990	69 167	74 038	76 422	72 898	97 397	109468	109116
Основні засоби та нематеріальні активи	39402	38 488	39 351	39 688	39 798	39 196	39 546	40 065
Інші фінансові активи	40841	63953	63 190	74 512	64 931	63 108	78 723	84 150
Інші активи	38509	36 493	39 372	39 402	38 760	42 406	46 376	43 998
Усього активів	1054272	1082473	1104395	1117446	11271791	1146136	1194211	1226818

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Протягом 2022 року продовжувалося зростання окремих складових кредитно-інвестиційного портфеля. Незважаючи на незначне зменшення у III кварталі 2022 року, за результатами перших дев'яти місяців поточного року обсяг цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшився на 49,68% (36,22 млрд. грн.). Обсяг кредитів та заборгованості клієнтів зріс на 7,00%, або на 48,61 млрд. грн. При цьому залишки інших фінансових активів збільшились протягом січня-вересня 2022 року на 29,60% (19,22 млрд. грн.). Обсяги грошових коштів та їх еквівалентів, а також торгових цінних паперів зменшились протягом січня-вересня 2022 року на 5,42% (-9,34 млрд. грн.) та на 35,49% (-6,20 млрд. грн.) відповідно. Обсяг коштів в інших банках зріс за результатами перших дев'яти місяців 2022 року на 21,11% (5,63 млрд. грн.).

Так, варто відзначити, що протягом січня-вересня 2022 року зростання активів відбулось серед усіх груп банків, окрім II групи. По I групі банків сукупні активи протягом січня-вересня 2013 року зросли на 10,6%

(75,61 млрд. грн.), по III групі – на 9,0% (9,15 млрд. грн.), по IV групі – на 21,1% (24,23 млрд. грн.), по II групі – зменшились на 2,1% (-4,17 млрд. грн.).

Обсяги заборгованості за виданими кредитами найбільше зросли серед банків IV групи – на 20,9%. Серед банків I та III груп – на 9,0% та на 13,1% відповідно, а серед банків II групи – зменшились на 6,6%. Розмір цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшився по всіх групах: серед банків I групи – на 58,5%, серед банків II групи – на 26,9%, серед банків III групи – на 7,3%, серед банків IV групи – на 35,5%.

Загальний обсяг нових кредитів у січні 2022 р. становив 101,2 млрд. грн. В умовах сезонного уповільнення динаміки грошово-кредитного ринку обсяги нових кредитних угод зменшилися за місяць на 29,9%. Проте за 12-місячними кумулятивними даними вони зросли на 0,6%. Переважна частка договорів (85,6%) укладалася з нефінансовими корпораціями. Водночас обсяг нових кредитів сектору домашнім господарствам за 12-місячними кумулятивними даними збільшився на 2,4% – табл. А.2 додатку А.

Загальний обсяг нових кредитів у лютому 2022 р. становив 111,3 млрд. грн., середній обсяг за попередні 12 місяців – 114,9 млрд. грн. Обсяги кредитування за 12-місячними кумулятивними даними (річне обчислення) становили 1 385,7 млрд. грн. Обсяги кредитування домашніх господарств протягом місяця становили 8,8 млрд. грн., середній обсяг за попередні 12 місяців – 8,9 млрд. грн. Обсяги кредитування в річному обчисленні становили 109,1 млрд. грн. Обсяги кредитування нефінансових корпорацій протягом січня місяця 2022 р. становили 99,7 млрд. грн., середній обсяг за попередні 12 місяців – 103,1 млрд. грн. Обсяги кредитування в річному обчисленні становили 1 240,5 млрд. грн.

Отже, протягом 2020-2022 рр. залишки кредитів, наданих резидентам, продовжували зростати. Кредитна підтримка банками реального сектору економіки здійснювалася переважно в національній валюті. Основним

позичальником залишався сектор нефінансових корпорацій. Серед кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, найбільше зросли залишки кредитів строком до 5 років. Суттєво активізувалося кредитування домашніх господарств у національній валюті. Водночас тривало скорочення кредитної заборгованості сектору в іноземній валюті. Нові кредитні угоди протягом досліджуваного періоду уклалися переважно з нефінансовими корпораціями.

Аналіз діяльності страхових компаній в Україні доцільно проводити в напрямі кількісного виміру результатів функціонування страхових компаній на вітчизняному ринку та окреслення динаміки ключових показників ефективності їх роботи (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка розвитку страхової діяльності у 2018-2022 рр.

ПОКАЗНИК	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Загальна кількість СК, од.	361	310	294	281	233
в т. ч. СК «non-Life», од.	312	271	261	251	210
в т. ч. СК «Life», од.	49	39	33	30	23
Валові страхові премії, млн грн	29 736,0	35 170,3	43 431,8	49 367,5	53 001,2
Валові страхові виплати, млн грн	8 100,5	8 839,5	10 536,8	12 876,4	14 338,3
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2)), млн грн	60 729,1	56 075,6	57 381,0	63 493,3	63 866,8

Джерело: складено автором за даними [17].

Кількість страхових компаній (далі – СК) на вітчизняному ринку страхових послуг станом на 31.12.2022 р. становила 233, з яких 23 СК зі страхування життя (СК «Life») та 210 СК, що здійснювали інші види страхування (СК «non-Life»).

Таким чином, за 2022 рік в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року кількість страхових компаній зменшилась на 48 одиниці (станом на 31.12.2018 р. – 281 компанії, у тому числі СК «Life» – 30 компанії, СК «non-Life» – 261 компанія). Така ситуація на вітчизняному ринку страхових

послуг свідчить про сталу тенденцію до зменшення кількості СК, а однією з головних передумов такої динаміки можна визначити недосконалу бізнес-модель діяльності страхових компаній до вимог нинішнього ринкового середовища та мінливості економічного сектору України.

За 2022 рік загальні активи страхових компаній збільшились на 373,5 млн грн у порівнянні з відповідним періодом 2021 року. При цьому загальна кількість страхових компаній на 31.12.2022 р. зменшилась на 48 одиниць. Навіть враховуючи зменшення кількості страхових компаній, обсяги валових страхових премій і валових страхових виплат збільшились. У порівнянні з 2021 роком валові страхові премії збільшились на 3 633,7 млн грн у 2022 році, а валові страхові виплати – на 1461,9 млн грн.

В Україні розвиваються лише універсальні види страхування – КАСКО, майнове страхування, страхування життя, які є швидше примусовими видами страхування, а от медичне страхування не розвинуто взагалі або ж мінімально (рис. 2.4).

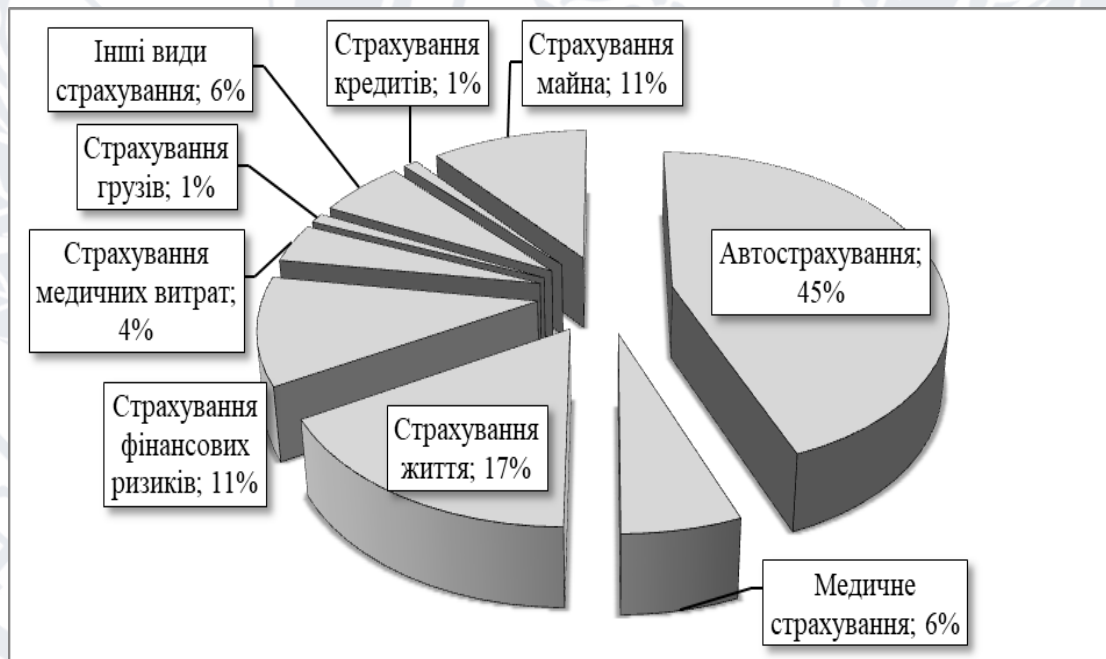

Рис. 2.4. Структура видів страхування в Україні станом на 31.12.2022 р., %

Джерело: складено автором за даними [17]

Як відомо, рівень результативності діяльності суб'єктів страхового ринку корегується під впливом обсягів страхових премій, що отримують страхові компанії, та страхових виплат, які є основним фактором формування фінансового результату діяльності господарюючого суб'єкта. Розглянемо більш детальний аналіз страхових премій протягом 2018-2022 рр. на основі табл. 2.4 та табл. 2.5:

Таблиця 2.4 – Страхові премії за видами страхування за 2018-2022 рр.

СТРАХОВІ ПРЕМІЇ, МЛН ГРН									
Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті
2018		2019		2020		2021		2022	
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ):									
7 871,6	7 322,4	9 277,5	8 653,0	10 613,0	9 858,1	12 975,1	11 720,7	15 110,2	13 801,2
Страхування вантажів та багажу:									
3 555,4	1 255,4	4 374,6	1 264,2	4 686,7	1 001,4	2 899,0	1 479,3	2 835,0	1 432,3
Страхування майна:									
3 486,2	2 188,1	4 142,4	2 633,3	5 098,9	2 578,5	6 440,2	3 222,0	6 604,8	3 518,4
Страхування фінансових ризиків:									
3 598,6	2 172,9	3 596,7	1 985,4	5 594,4	1 829,5	5 135,5	1 663,8	4 397,6	2 151,2
Страхування життя:									
2 186,6	2 186,6	2 756,1	2 754,1	2 913,7	2 913,7	3 906,1	3 906,1	4 624,0	4 624,0
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ:									
1 977,6	1 292,1	2 551,9	1 782,1	3 598,1	1 576,1	4 497,1	1 915,6	4 746,3	2 173,6
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я):									
1 929,2	1 862,1	2 355,5	2 280,2	2 881,3	2 673,9	3 486,7	3 243,1	4 470,3	4 268,8
Страхування відповідальності перед третіми особами:									
2 059,6	1 391,5	2 093,9	1 430,6	2 925,0	1 613,2	2 567,2	1 659,7	2 238,7	1 424,3
Страхування від нещасних випадків:									
535,5	442,7	837,1	727,2	1 308,5	1 002,9	1 754,2	1 329,0	1 872,2	1 475,3
Страхування медичних витрат:									
490,7	469,2	727,0	671,3	891,0	833,2	1 345,9	1 098,8	1 885,5	1 685,9
Страхування кредитів:									
348,7	200,2	531,0	505,7	365,0	334,7	1 113,6	577,2	1 102,3	366,3
Авіаційне страхування:									
449,0	426,9	501,1	482,7	764,3	662,8	1 041,7	778,5	703,7	551,1
Інші види страхування:									
1 173,8	1 073,4	1 340,1	1 218,3	1 705,8	1 531,5	2 205,2	1 830,5	2 410,6	2 113,6
ВСЬОГО:									
29 736,0	22 354,9	35 170,3	36 463,8	43 431,8	28 494,4	49 367,5	34 424,3	53 001,2	39 586,0

Джерело: складено автором за даними [17]

Темпи приросту чистих і валових страхових премій у 2022 році в порівнянні з 2021 роком відображено в табл. 2.5:

Таблиця 2.5 – Темпи приросту страхових премій у 2022 р. у порівнянні з 2021 р.

ВИД СТРАХУВАННЯ	Абсолютний приріст, млн грн		Темпи приросту страхових премій, %	
	Валових премій	Чистих премій	Валових премій	Чистих премій
	2022/2021		2022/2021	
Автостраховання	2135,1	2080,5	16,5	17,8
Страховання вантажів та багажу	-64,0	-47,0	-2,2	-3,2
Страховання майна	164,6	296,4	2,6	9,2
Страховання фінансових ризиків	-737,9	487,4	-14,4	29,3
Страховання життя	717,9	717,9	18,4	18,4
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	249,2	258,0	5,5	13,5
Медичне страхування	983,6	1 025,7	28,2	31,6
Страховання відповідальності перед третіми особами	-328,5	-235,4	-12,8	-14,2
Страховання від нещасних випадків	118,0	146,3	6,7	11,0
Страховання медичних витрат	539,6	587,1	40,1	53,4
Страховання кредитів	-11,3	-210,9	-1,0	-36,5
Авіаційне страхування	-338,0	-227,4	-32,4	-29,2
Інші види страхування	205,4	283,1	9,3	15,5
Всього	3 633,7	5 161,7	7,4	15,0

Джерело: складено автором за даними [17]

Таким чином, прослідковується сталий приріст чистих страхових премій у 2022 році в порівнянні з 2021 роком (+15,0%) за такими видами страхування: автостраховання (+17,8%), страхування життя (+18,4%), страхування майна (+9,2%), медичне страхування (+31,6%), страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ (+13,5%), страхування від нещасних випадків (+200,2%), страхування медичних витрат (+11,0%), страхування фінансових ризиків (+29,3%) і в деяких інших сферах. Водночас зменшилися чисті страхові премії зі страхування вантажів та багажу (-3,2%), страхування відповідальності перед третіми особами (-14,2%), страхування кредитів (-36,5%), авіаційне страхування (-29,2%).

Динаміка показників валових і чистих страхових премій протягом 2018-2022 рр. відображена на рис. 2.5.

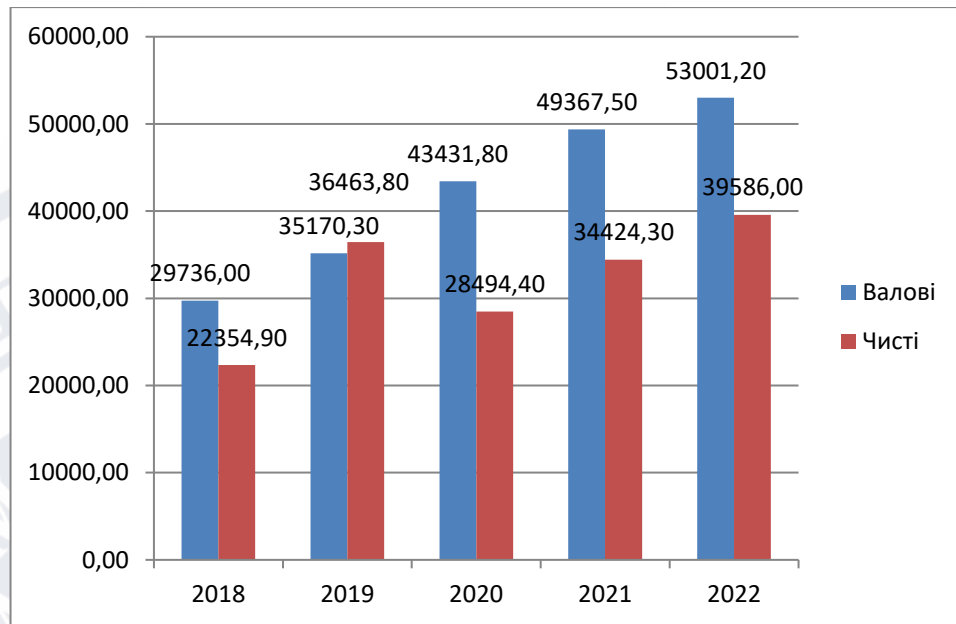

Рис. 2.5. Загальний обсяг валових та чистих страхових премій за 2018-2022 рр.

Джерело: складено автором за даними [17].

Отже, прослідковується приріст чистих страхових виплат у 2022 році в порівнянні з 2021 роком (+12,9% або 1607,9 млн грн) за такими видами страхування: автострахування (+15,7% або 880,4 млн грн), медичне страхування (+24,2% або 507,9 млн грн), страхування фінансових ризиків (+12,7% або 176,8 млн грн), страхування медичних витрат (+12,3% або 38,2 млн грн), а також інших видів страхування (+84,1% або 374,1 млн грн). Водночас зменшилися чисті страхові виплати зі страхування життя (-18,3% або 129,0 млн грн), страхування майна (-18,8% або 265,6 млн грн), страхуванням кредитів (-36,4% або 28,4 млн грн).

Варто зазначити, що станом на 31.12.2022 р. рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) становив 27,1% (станом на 31.12.2021 р. – 26,1%). Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) станом на 31.12.2022 р. становив 35,5% (станом на 31.12.2021 р. – 36,1%) [23].

Динаміка показників валових та чистих страхових виплат протягом 2018-2022 рр. відображена на рис. 2.6.

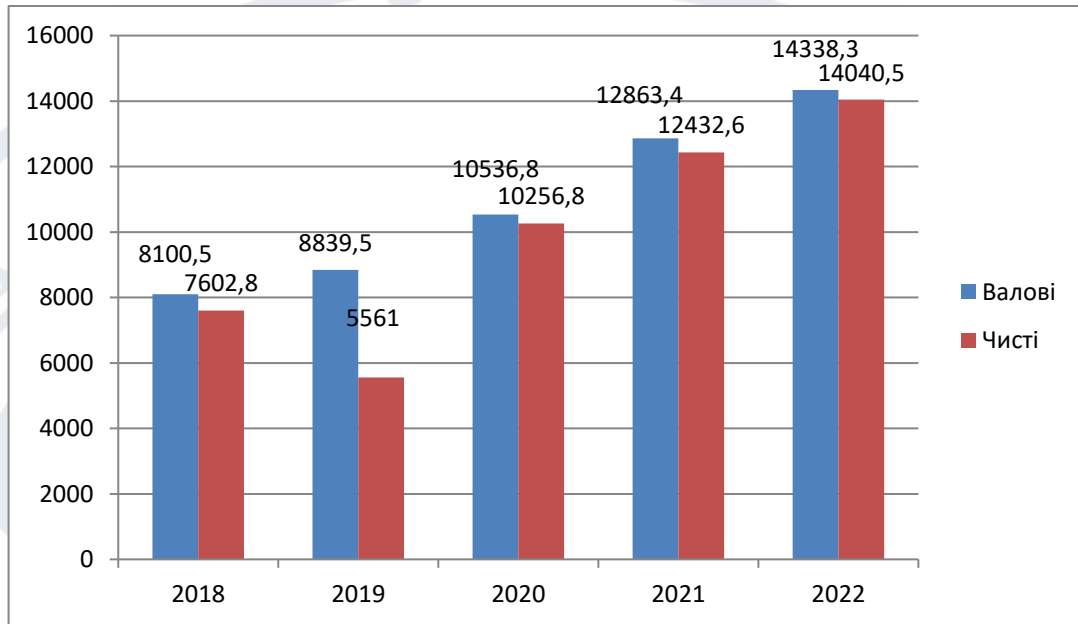

Рис. 2.6. Загальний обсяг валових та чистих страхових виплат за 2018-2022 рр.

Джерело: складено автором за даними [17].

За інформацією від Національної комісії, яка відповідає за державне регулювання у сфері фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), ринок страхових послуг визначається як другий за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків.

Таким чином, бачимо, що, незважаючи на те що кількість страхових компаній з кожним роком зменшується, кількість договорів, валові страхові премії та валові страхові виплати мають сталу зростаючу динаміку. Це можна означити кількома факторами. Першим фактором є зменшення кількості страхових компаній викликане не так зменшенням попиту на страхові послуги, як тим, що відбувається «очищення» ринку від ненадійних і фінансово неспроможних страховиків. По-друге, події, що відбуваються зараз, змусили населення змінити свої погляди щодо страхування життя, активів та відповідальності. І третім важливим фактором є плідна співпраця з

іноземними партнерами та вихід на національний ринок страхових компаній з іноземним капіталом.

Таким чином, проаналізувавши показники щільності страхування і проникнення страхування в Україні, ми дійшли висновку, що вітчизняний ринок страхових послуг залишається слаборозвиненим порівняно із зарубіжними ринками.

З огляду на проведений аналіз, страхова діяльність в Україні значно погіршилася, що, безсумнівно, пов'язано з політичною та економічною ситуаціями в державі протягом 2018-2022 рр. Тому серед головних проблем, які заважають українському страховому ринку розвиватись, слід зазначити такі, як:

- погано сформована нормативно-правова база;
- низький рівень іноземних інвестицій в Україні, що не дозволяє в довгостроковій перспективі створювати страхові резерви;
- низькі страхові виплати громадянам;
- низькі доходи населення країни;
- нестабільні політична та економічна ситуації в країні;
- відсутність стійких зв'язків України з іншими державами в галузі страхування;
- недостатня конкурентоспроможність українських страхових компаній.

Серед напрямів стимулювання розвитку вітчизняного ринку страхування, в тому числі і після закінчення воєнного стану в нашій країні, варто окреслити ряд заходів. На макроекономічному рівні, це включає формування державної політики у сфері страхування за допомогою удосконалення державного регулювання ринку страхування та активізацію вхідного перестраховання як інструменту для залучення коштів в економіку країни. На мікроекономічному рівні, це передбачає впровадження страховими компаніями інноваційних страхових послуг, які

конкурентоспроможні не лише на внутрішньому ринку, але й на світовій страховій арені[23].

2.2 Аналіз конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг

Під час аналізу динаміки процесів глобалізації може виникнути враження, що від цих процесів отримують користь виключно економічно сильні країни. Вони розширюють свої ринки, експортні можливості і отримують додаткові прибутки від інвестицій. Однак, слабкі економічно країни також можуть отримати користь від глобалізації, якщо вони будуть мати правильну фінансову політику. Один спосіб отримати вигоди від глобалізації – залучення коштів на міжнародних фінансових ринках. Однак, глобалізація також збільшує міжнародну конкуренцію, в тому числі за обмежені фінансові ресурси.

Зараз фінансова глобалізація відбувається переважно за рахунок іноземного капіталу, валютних кредитів, іноземних прямих та портфельних інвестицій. У таких умовах потрібно проводити адекватну політику, спрямовану на зростання конкурентоспроможності економіки і активну участь у процесах міжнародної фінансової координації. Також потрібно ввести загальноприйняті вимоги, правила і норми та уніфікувати економічні заходи, щоб запобігти фінансовим кризам. Для використання переваг міжнародної фінансової інтеграції необхідно створити умови, які забезпечать конкурентні переваги перед іншими країнами.

Однак, Україна має дуже низький рівень глобальної конкурентоспроможності, яка визначається Всесвітнім економічним форумом. У 2022-2023 роках Україна посіла 79-е місце з 140 країн світу за цим показником. Розвиток ринку фінансових також впливає на глобальну конкурентоспроможність країни.

Для проведення порівняльного аналізу, порівняємо показники конкурентоспроможності вітчизняного ринку фінансових послуг з країнами, які мають подібний економічний потенціал (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Стан ринку фінансових послуг в індексі глобальної конкурентоспроможності України: порівняльний аналіз (2022-2023 рр.)

Показники	Україна	Польща	Казах-стан	Туреч-чина	Румунія	Литва	Швей-царія	Німеч-чина
Місце в загальному рейтингу/GCI	79/4,0	41/4,5	42/4,5	51/4,4	53/4,3	36/4,5	1/5,8	4/5,5
Розвиток фінансових ринків: місце в рейтингу/значення індексу	121/3,2	43/4,3	91/3,6	64/3,9	55/4,0	57/4,0	10/5,1	18/4,7
Наявність фінансових послуг	101/3,9	43/4,9	63/4,5	34/5,2	92/4,1	44/4,9	1/6,5	18/5,6
Доступність фінансових послуг	123/3,5	43/4,8	53/4,3	36/4,9	64/4,2	38/4,9	1/6,1	14/5,5
Фінансування через локальний ринок капіталу	118/2,6	68/3,6	91/3,1	60/3,7	100/3,0	71/3,5	10/5,2	17/4,8
Простота доступу до кредитів	87/2,6	89/2,6	44/3,2	65/2,9	60/2,9	91/2,6	28/3,6	35/3,3
Наявність венчурного капіталу	102/2,4	96/2,5	59/2,9	93/2,5	103/2,4	48/3,0	18/3,7	25/3,5
Надійність банків	140/2,6	48/5,4	110/4,2	51/5,3	82/4,6	84/4,6	20/5,9	46/5,4
Регулювання фондових бірж	135/2,5	48/4,6	87/3,9	65/4,2	99/3,7	76/4,1	12/5,6	26/5,2
Найбільш проблемні фактори для розвитку бізнесу, у %:								
– корупція;	16,6	2,3	13,9	1,5	8,7	8,8	0,5	1,5
– доступ до фінансування;	12,2	7,8	13,9	12,2	14,0	7,4	10,6	8,9
– інфляція;	11,5	0,5	13,3	5,1	1,3	1,2	1,2	0,8
– політична нестабільність;	10,6	5,1	2,2	6,2	3,3	3,6	7,5	1,6
– податкові фактори	16,0	34,1	17,1	22,4	23,2	25,0	17,9	31,9
ВВП (млрд дол. США)	90,5	475	173,2	733,6	177,3	41,3	664,3	3357
Чисельність населення, млн	42,6	38,0	17,7	77,7	19,9	2,9	8,2	81,9

Джерело: розроблено автором на основі [30]

Україна показує найгірші показники в глобальному індексі у порівнянні з іншими країнами. Особливо погано стоїть ситуація з макроекономічним середовищем та розвитком ринків фінансових послуг. У порівнянні з Польщею, Румунією, Литвою та Туреччиною, ринок фінансових послуг в Україні є набагато гіршим. Ті ж самі проблеми виявляються і при порівнянні з Казахстаном. Всі індикатори розвитку ринку фінансових послуг свідчать про низький рівень в Україні.

Найбільш негативна ситуація спостерігається з надійністю банківської системи, регулюванням фондового ринку, доступністю фінансових послуг та залученням ресурсів через локальний ринок капіталів. Така ситуація виникає не лише через політичну нестабільність, а й через інші чинники. Основними проблемами для бізнесу в Україні є корупція, складність системи оподаткування та обмежений доступ до фінансування. Найбільш вразливим показником є рівень корупції, який є найвищим серед порівняних країн. У Росії та Казахстані цей показник також високий. Цікаво, що у всіх країнах, окрім України, податкові фактори мають більший вплив на бізнес. Це можна пояснити наявністю інших негативних факторів, таких як корупція, політична нестабільність, інфляція та обмежений доступ до фінансування.

Здійснений аналіз дозволяє стверджувати, що між розширенням національних ринків фінансових послуг і глобальною конкурентоспроможністю існує взаємозв'язок. Чим вищий рівень конкурентоспроможності, тим більш привабливою є країна для інвестицій та більше капіталу надходить на місцевий ринок фінансових послуг. З іншого боку, розширення місцевого ринку фінансових послуг впливає на рівень конкурентоспроможності країни.

Необхідно визначити пріоритети в управлінні ризиками та вдосконалення наглядової системи для поліпшення ситуації в банківській системі та фондовому ринку. Зростання впевненості бізнесу може бути досягнуте шляхом впровадження ефективних заходів з боротьби з корупцією,

спрощення системи оподаткування та покращення доступу до фінансування. Прозорість, антикорупційні заходи та стабільність в економічній та політичній сферах грають ключову роль у покращенні інвестиційного клімату та створенні умов для ефективного функціонування фінансових послуг.

2.3 Оцінка впливу факторів на конкурентоспроможність окремих сегментів ринку фінансових послуг

Для оцінки впливу факторів на конкурентоспроможність окремих сегментів ринку фінансових послуг слід уважніше розглянути стан і перспективи розвитку ринку фінансових послуг України та його окремих сегментів. Протягом останніх п'яти років загальна потужність вітчизняного ринку фінансових послуг становить приблизно 50-60% ВВП. Натомість, в США цей показник складає 416%, в Японії – 298%, в Німеччині – 195%, в Греції – 141%, а в Польщі – 110%. З цієї причини, як у відносному, так і у абсолютному виразі, глибина ринку фінансових послуг України значно менша, ніж у розвинених економіках та більшості країн з перехідною економікою.

Показники фінансових ресурсів, які підприємства мобілізують на ринку капіталів, формуються шляхом об'єднання загального обсягу капіталізації ринку акцій та ринку облігацій підприємств. За оцінками НКЦПРФ, станом на середину 2023 року цей показник в Україні становив приблизно 26 млрд грн, що відповідає лише 6% ВВП 2022 року. Враховуючи нестабільність політичної та економічної ситуації у останні роки, цей показник, на нашу думку, не відображає справжнього стану. Більш об'єктивною є оцінка, проведена на початку кризи, яка спричинена воєнним станом в Україні.

Згідно з даними світового банку, протягом 2018-2020 років в Україні середнє відношення капіталізації фондового ринку до ВВП складало близько

25%, а в період з 2021 по 2023 роки – 17,9%. Порівняно з цими показниками, у Польщі цей показник становив 34,4%, у Румунії – 14,7%, у Угорщині – 32,9%, в Казахстані – 28,3%, а у середньому по країнах ОЕСД – 114%.

Таким чином, до початку кризових явищ Україна мала рівень капіталізації фондового ринку, що був характерний для країн з низьким рівнем доходів та економічного розвитку, таких як Болгарія, В'єтнам та Румунія. Об'єктивно, Україна має більшу територію, населення та підприємства, а тому повинна мати й більший ринок капіталів. Як цільові орієнтири для українського фондового ринку можна взяти показники Казахстану, Туреччини та Польщі. Проте в даний час показники фондового ринку в Україні є значно гіршими, ніж у зазначених країнах.

У таблиці 2.7 представлена структура фондового ринку України за різними фінансовими інструментами в період з 2015 по 2022 рік. З цієї інформації можна зробити висновок про дуже незадовільну тенденцію в формуванні ресурсів на вітчизняному ринку капіталів.

Таблиця 2.7 – Структура фондового ринку України, у % за 2015-2022 рр.

Фінансовий інструмент	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації	Облігації місцевої позики	Інвестиційні та опціонні сертифікати	Деривативи	Інші
2015	37,6	19,6	22,7	0,1	19,8	-1	0
2016	33,3	5,1	46,4	0,1	12,3	2,8	0
2017	29,1	9,1	42,1	0,2	9,4	10,1	0
2018	8,2	10,0	67,8	2,4	2,2	9,4	0
2019	9,2	10,0	74,7	0,2	1,3	4,6	0
2020	4,2	5,4	87,9	0,1	0,6	1,5	0,3
2021	2,0	4,7	87,1	0,1	0,9	2,2	3,0
2022	0,8	2,9	84,8	0,0	0,6	0,5	10,4

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Більшість фінансових ресурсів з ринку вкладається у державні облігації. Особливо значна сума коштів була спрямована у депозитні сертифікати Національного банку України протягом останніх двох років (дані представлені в розділі «інші фінансові інструменти»). Таким чином, у

структурі фінансових інструментів, що знаходяться в обігу на вітчизняному фондовому ринку, на державні облигації та на депозитні сертифікати НБУ припадало більше 90% у 2021 році та більше 95% у 2022 році. Негативна динаміка залучення коштів до державних цінних паперів спостерігається вже протягом останніх 8 років. За останні п'ять років ситуація стала критичною, оскільки більше половини ресурсів на фондовому ринку країни спрямовується саме у державні облигації.

За час з 2018 по 2022 рік відбувається значне зменшення вкладень у корпоративні цінні папери, такі як акції та облигації підприємств.

Частка коштів, інвестованих у акції підприємств, зменшилася більш ніж в 10 разів, а в облигації – більш ніж в три рази. Це сталося не лише через зменшення платоспроможного попиту з боку інвесторів і зростання кредитно-інвестиційних ризиків, але і через витіснення корпоративних цінних паперів державними облигаціями на ринку. Державні облигації стали більш привабливими для інвесторів, як з точки зору ризику, так і з позиції прибутковості. Наприклад, доходність за депозитними сертифікатами Національного банку України становила на середину 2022 року 15,5%, а за державними облигаціями – приблизно 16,5%. Найбільші інституційні інвестори, такі як банківські установи, віддають перевагу вкладенню коштів у державні облигації, в тому числі через можливість використання їх як забезпечення при рефінансуванні Національним банком України.

Отже, ключові індикатори конкурентоспроможності ринку фінансових послуг в Україні, такі як надійність банківської системи, стан регулювання фондового ринку, доступність фінансових послуг та можливість залучення ресурсів через локальний ринок капіталів, значно відстають від інших країн аналізованого сегменту. Головні причини цього недостатнього розвитку моделі фінансування на основі ринку капіталів лежать як у самих інвесторах, так і у підприємствах.

З огляду на низький рівень доходів, потребу у фінансуванні малого та середнього бізнесу, традиційну схильність до використання неpubлічної інформації для прийняття фінансових рішень знижує індекс глобальної конкурентоспроможності нашої країни. Структура фондового ринку України страждає від неповноцінності через значну кількість державних облігацій, що призводить до зменшення обсягів інвестицій в корпоративні цінні папери через ефект витіснення. Щоб зробити цей ринок більш привабливим для інвесторів, необхідно суттєво зменшити доходність державних цінних паперів, що підвищить інтерес до більш ризикових, але прибуткових корпоративних цінних паперів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

3.1 Концепція удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг

Концепція удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг повинна включати в себе розробку та застосування нових методів та підходів для визначення рівня конкурентоспроможності фінансових послуг на ринку.

Перш за все, важливо враховувати потреби та вимоги клієнтів при оцінці конкурентоспроможності ринку фінансових послуг. Клієнти є ключовими учасниками фінансового ринку, тому їхні потреби та вимоги повинні бути враховані при оцінці конкурентоспроможності.

Другий аспект – це порівняння фінансових послуг, яке забезпечує можливість порівняти різні фінансові продукти та послуги, що надаються на ринку. Це дозволяє визначити якість, цінність та переваги кожної послуги та зробити обґрунтований вибір.

Третій аспект – це оцінка ефективності ринку фінансових послуг, яка включає в себе аналіз рівня конкуренції на ринку, ступінь доступності та якості послуг, а також рівень інноваційності та розвитку галузі. Ефективний ринок фінансових послуг забезпечує наявність конкуренції та стимулює провайдерів послуг до вдосконалення та інновацій.

Ще одним аспектом концепції удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг є використання новітніх технологій та аналітичних інструментів. Наприклад, розробка моделей машинного навчання та штучного інтелекту для прогнозування конкурентоспроможності ринків, аналізу трендів та виявлення нових можливостей.

На рис. 3.1 зобразимо концепцію удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.

Рисунок 3.1 – Концепція удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг

Джерело: Розроблено автором

Удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг є важливим елементом розвитку фінансової галузі. Забезпечення конкуренції та якості послуг на ринку сприяє зростанню економіки та підвищенню рівня задоволеності клієнтів.

Отже, для оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг можливо використовувати наступні методи:

1. аналіз портфеля фінансових послуг. Метод полягає в дослідженні різних фінансових послуг, які надаються на ринку. Це оцінювання дозволяє визначити рівень конкуренції в галузі фінансових послуг, а також відстежити тенденції на ринку;
2. індекс конкурентоспроможності. Метод використовується для порівняння різних ринків фінансових послуг за допомогою конкретних показників. Індекс конкурентоспроможності дозволяє визначити, наскільки ефективно ринок працює, і допомагає вирішити, які ринки мають перевагу перед іншими;
3. аналіз бенчмаркінгу. Метод включає в себе порівняння фінансових ринків з найкращими гравцями в галузі. Це дає змогу виявити сильні та слабкі сторони ринків фінансових послуг і зробити на цій основі висновки про їх конкурентоспроможність;
4. аналіз впровадження технологій. Метод оцінює, наскільки ефективно фінансові ринки використовують сучасні технології. Це включає дослідження рівня інтеграції технологій в процеси надання фінансових послуг та оцінку їх впливу на конкурентоспроможність ринку;
5. моніторинг рівня задоволеності клієнтів. Метод оцінює рівень задоволеності клієнтів фінансовими послугами та рівень їх лояльності. Це дозволяє визначити, наскільки вдалими є послуги та стратегії певного ринку фінансових послуг.

3.2 Удосконалення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг за допомогою «павутиння» бенчмаркінгу

«Павутиння» бенчмаркінгу – це методологія оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг, яка базується на зіставленні інформації з різних джерел за допомогою веб-технологій. Цей підхід дозволяє прослідкувати взаємозв'язки та стосунки між різними фінансовими установами і продуктами в цих сегментах ринку.

Одним з головних переваг «павутиння» бенчмаркінгу є можливість отримати комплексну картину ринку фінансових послуг, включаючи стан ринку, конкуренцію, цінову політику, маркетингові стратегії та інші фактори, що впливають на конкурентоспроможність.

Цей підхід передбачає аналіз великої кількості даних з різних джерел, таких як веб-сайти фінансових установ, звіти, новини, соціальні медіа тощо. Інформація з цих джерел обробляється та структурується з використанням спеціальних алгоритмів, що дозволяють побудувати павутину зв'язків між різними фінансовими установами і продуктами.

Після зіставлення даних на основі «павутиння» може бути створено комплексну оцінку конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг. Така оцінка може включати такі фактори, як кількість активних учасників ринку, ринкову частку, обсяги продажів, цінову політику, рівень задоволення клієнтів тощо.

Завдяки «павутинню» бенчмаркінгу можна отримати більш об'єктивну та точну оцінку конкурентоспроможності різних сегментів ринку фінансових послуг. Крім того, цей підхід дозволяє виявити слабкі місця у власному продукті або послугі, зробити висновки про прибутковість та ефективність конкурентів та визначити потенційні можливості для поліпшення власної конкурентоспроможності.

Застосуємо методику «павутиння» бенчмаркінгу на прикладі найбільшого сегменту ринку фінансових послуг – банківської сфери.

За даними UBA на 2023 рік до ТОП-10 банків України увійшли наступні (табл. 3.1):

Таблиця 3.1 – ТОП-10 банків України

Позиція	Назва	Бали	Бали %
1	Приватбанк	16,70774553	100,0
2	Ощадбанк	8,704891854	52,1
3	Укрсиббанк	7,448948012	44,6
4	МТБ	6,454633444	38,6
5	Sense Bank	5,131166427	30,7
6	Credit Agricole	4,95620449	29,7
7	ПУМБ	4,289235782	25,7
8	Райффайзенбанк	4,260191544	25,5
9	Укргазбанк	3,802738392	22,8
10	Universal Bank	3,696901641	22,1

Джерело: Розроблено автором

Для оцінки конкурентоспроможності провідних банків України візьмемо 9 індикативних показників конкурентоспроможності. Конкурентні переваги і відповідні їм «ваги» відображені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Питома вага переваг провідних банків України

Зовнішні переваги	«Вага» переваг
1. Фінансова стабільність	0,15
2. Рівень цін на послуги, система бонусів	0,20
3. Якість послуг	0,20
4. Маркетингові комунікації	0,15
5. Якість сервісу	0,10
6. Присутність в Інтернет-мережі	0,05
7. Контроль якості послуг	0,05
8. Додаткові послуги	0,05
9. Інвестиційна привабливість	0,05
Всього	1

Джерело: Розроблено автором

Отже, інтегральний показник конкурентоспроможності вітчизняних банків наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Зведена таблиця показників конкурентоспроможності провідних вітчизняних банків України

Зовнішні переваги	«Вага» переваг	Значення показника (1 – найбільш вагомий)			
		Приватбанк	Ощадбанк	Укрсиббанк	МТБ
1. Фінансова стабільність	0,15	1	0,96	0,94	0,99
2. Рівень цін на послуги, система бонусів	0,20	0,77	0,99	0,99	0,83
3. Якість послуг	0,20	1	0,83	0,89	0,97
4. Маркетингові комунікації	0,15	1	0,93	0,92	0,97
5. Якість сервісу	0,10	0,96	0,99	0,99	0,98
6. Присутність в Інтернет-мережі	0,05	0,88	0,86	0,89	0,91
7. Контроль якості послуг	0,05	1	0,91	0,92	0,88
8. Додаткові послуги	0,05	1	1	1	1
9. Інвестиційна привабливість	0,05	1	0,41	0,91	0,99
Інтегральний показник конкурентоздатності	1	1,808	1,231	1,244	0,94

Джерело: Розроблено автором

Здійсимо розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності Приватбанку:

$$K_{\text{Інтегр}} = 1 * 0,15 + 0,77 * 0,20 + 1 * 0,2 + 1 * 0,15 + 0,96 * 0,1 + 0,88 * 0,05 + 1 * 0,05 + 1 * 0,05 + 1 * 0,05 = 1,808.$$

Здійсимо розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності Ощадбанку:

$$K_{\text{Інтегр}} = 0,96 * 0,15 + 0,99 * 0,20 + 0,83 * 0,2 + 0,93 * 0,5 + 0,99 * 0,1 + 0,86 * 0,05 + 0,91 * 0,05 + 1 * 0,05 + 0,05 * 0,41 = 1,231.$$

Здійсимо розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності Укрсиббанку:

$$K_{\text{Інтегр}} = 1 * 0,15 + 0,77 * 0,20 + 1 * 0,2 + 1 * 0,5 + 0,96 * 0,1 + 0,88 * 0,05 + 1 * 0,05 + 1 * 0,05 = 1,244.$$

Здійсимо розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності МТБ:

$$K_{\text{Інтегр}} = 0,99 * 0,15 + 0,83 * 0,20 + 0,97 * 0,20 + 0,97 * 0,15 + 0,98 * 0,10 + 0,91 * 0,05 + 0,88 * 0,05 + 1 * 0,05 + 0,99 * 0,05 = 0,941.$$

Варто побудувати графік рівня конкурентоспроможності вітчизняних банків (рис. 3.2).

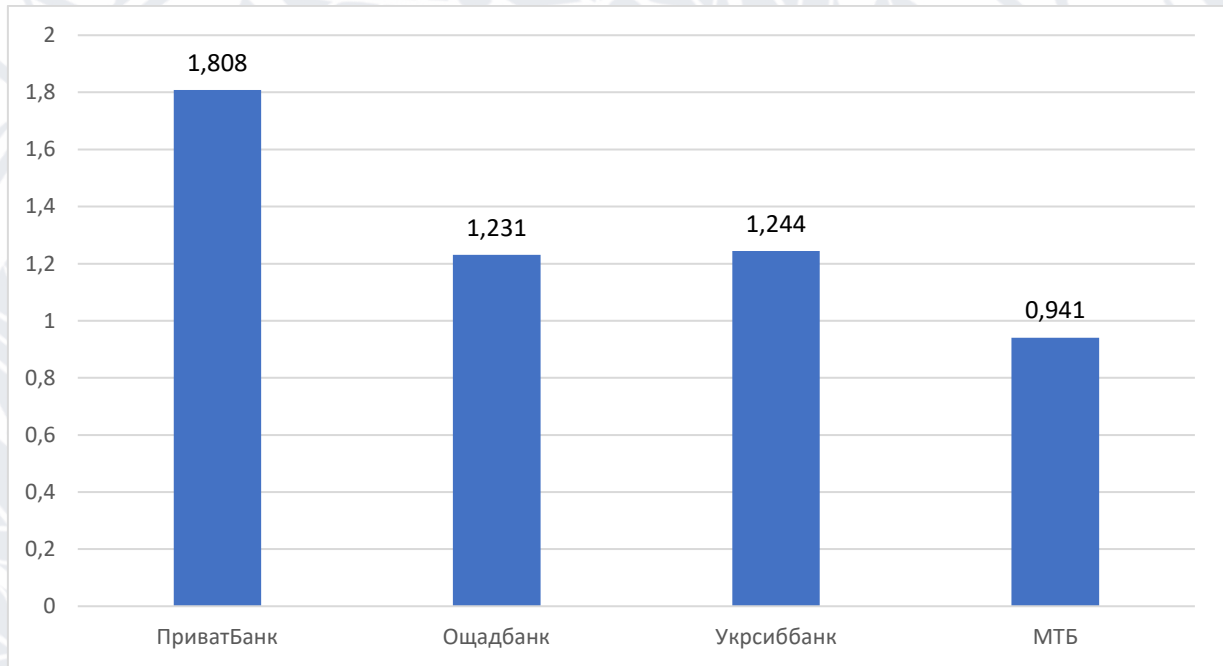

Рисунок 3.2 – Динаміка рівня конкурентоспроможності провідних банків України

Джерело: складено автором

Дані рис. 3.2 вказують на те, що інтегральні показники конкурентоспроможності по банках схожі і варіюються в незначних межах. Найвищий рівень конкурентоспроможності ПриватБанк із показником 1,808. МТБ має найнижчий рівень конкурентоспроможності у порівнянні із лідируючими банками, але його показник є досить високим – 0,941.

Подальший аналіз конкурентоспроможності банківського сегменту ринку фінансових послуг проведемо за показниками двох лідируючих банків. Тобто при оцінці конкурентоспроможності Приватбанку та його основного

конкурента – Ощадбанку, варто визначити силу впливу зовнішніх чинників на їх діяльність.

У табл. 3.4 проведено експертну оцінку конкурентних позицій Приватбанку та Ощадбанку.

Таблиця 3.4 – Експертна оцінка характеристик конкурентоспроможності ПриватБанку та Ощадбанку

№	Фактори, що оцінюються	Експертна оцінка, бал	
		ПриватБанк	Ощадбанк
1	Репутація банку	4	4
2	Якість послуг	4	4
3	Фінансова стійкість	5	3
4	Цінність пропозиції	4	5
5	Громадянська позиція	4	5
6	Реклама	3	5

Джерело: складено автором

За даними таблиці слід побудувати «павутиння» бенчмаркінгу (рис. 3.3), яке буде складатись з системи концентричних кіл, які в свою чергу будуть розділені на однакові сектори променями. Кількість променів відповідає кількості характеристик, представлених у табл. 3.4.

Рисунок 3.3 – Бенчмаркінгове «павутиння» конкурентоспроможності банків

Джерело: складено автором

Розраховуємо сумарну кількість балів для кожного банку (табл. 3.5) та проведемо їх порівняння.

Таблиця 3.5 – Сумарна експертна оцінка характеристик конкурентоспроможності лідируючих банків України

Фактори, що оцінюються	Експертна оцінка, бал	
	ПриватБанк	Ощадбанк
Всього балів	24	26

Джерело: складено автором

Конкурентні позиції Ощадбанку у цілому випереджають над конкурентними силами ПриватБанку на 2 бали.

На наступному етапі доцільно проаналізувати основні характеристики, що виступають гарантом забезпечення переваги об'єкту дослідження.

Ключовими характеристиками, що гарантують перевагу на ринку банківських послуг в Україні є реклама, громадянська позиція, цінність пропозицій банків. Однакові значення мають такі характеристики: якість послуг та репутація банку.

Керуючись даними приведеними вище розрахуємо площі фігур, що стали результатом з'єднання значення критеріїв що стане важелем для ширшого й поглибленого аналізу конкурентоспроможності послуг банків (3.1).

$$S = \pi * R^2, \quad (3.1)$$

Де π – математична константа, що виражає відношення довжини кола до довжини її діаметру, 3,14:

R – радіус; максимальне значення шкали оцінок.

Площа фігури ПриватБанку:

$$R = \frac{\sum \text{балів}}{n},$$

$$R = 24/6 = 4,33$$

$$S = 3.14 * 4,33^2 = 50.24$$

Площа фігури Ощадбанку:

$$R = 26/6 = 4$$

$$S = 3.14 * 4^2 = 58,91.$$

Після проведених операцій доцільне визначення співвідношення площ фігур банків в абсолютному та відсотковому коефіцієнті та підрахувати відставання одного банку від іншого.

$$50,24/58,91 = 0,85, \text{ тобто } 85\%$$

ПриватБанк відстає від Ощадбанку за розглянутими критеріями на 15 % (100% – 85%).

Розраховуємо площу всього кола, вважаючи, що всі показник із значенням всього ринку.

$$S = 3.14 * 5^2 = 78,5.$$

Знайдемо співвідношення площ фігур ПриватБанку до площі всього кола в абсолютному та відсотковому вираженні:

$$50,24 / 78,5 = 0,64, \text{ або } 64\%.$$

Відповідно 36 % переваг (100% – 64%) не вистачає Ощадбанку для максимального розвитку.

$$58,91/78,5 = 0,75, \text{ або } 75\%.$$

ПриватБанку 25 % (100% – 75 %) конкретного фаворита виділити важко, цих даних замало для максимального розвитку і конкурентного переважання.

Можна зазначити, що обом банкам не вистачає конкурентних переваг для повної переваги на ринку.

Тож, проведений бенчмаркінговий аналіз конкурентоспроможності ПриватБанку у порівнянні із його основним конкурентом – Ощадбанку, на ринку фінансових послуг показав:

- Переважання Ощадбанку за основними характеристиками: реклама, громадянська позиція, цінність пропозицій.

- відставання ПриватБанку за розглянутими критеріями на 15 %, виходячи з розрахунку площ бенчмаркінгового «павутиння»;

– наявність резервів для досягнення максимальної конкурентоспроможності та покращення послуг ПриватБанку становить 36 %, а для конкурента – 25 %.

Отже, вихідні результати можуть стати фундаментом розробки та гнучкої зміни стратегії підвищення конкурентоспроможності банківського сектору України.

Таким чином, провідні банки України мають досить високий інтегральний показник конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг.

3.3 Удосконалення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг за допомогою математичного моделювання

Удосконалення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг можна здійснити за допомогою математичного моделювання. Це дозволить більш точно визначити фактори, що впливають на конкурентоспроможність сегменту, і зробити більш об'єктивну оцінку.

Перш за все, слід зібрати достатню кількість даних про сегмент ринку фінансових послуг, такі як ринкові частки компаній, обсяги продажів, ціни, характеристики продуктів і послуг, а також дані про конкурентів.

Далі, можна побудувати математичну модель, яка враховує різні фактори, що впливають на конкурентоспроможність сегменту. Наприклад, це може бути модель, що базується на аналізі вартості-якості, де порівнюється вартість продукту або послуги в порівнянні з її якістю.

Під час побудови моделі можна застосувати різні методи аналізу, такі як регресійний аналіз, кластерний аналіз, аналіз факторів і т.д. Використання цих методів допоможе виявити головні фактори, що впливають на конкурентоспроможність сегменту.

Після побудови моделі можна провести розрахунки і отримати кількісну оцінку конкурентоспроможності сегменту. Ця оцінка може бути використана для порівняння різних сегментів ринку або для визначення потенційних напрямків покращення ситуації в конкретному сегменті.

Застосування математичного моделювання дозволить забезпечити об'єктивну і науково обґрунтовану оцінку конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг, що дозволить компаніям розробляти стратегічні рішення на основі конкретних даних і прогнозів.

Для визначення впливу банківського кредитування на рівень конкурентоспроможності ринку фінансових послуг проведемо факторний аналіз на основі даних Національного банку України та Держстату, згрупованих у табл. 3.6 протягом останніх семи років, пов'язуючи вплив середнього відсотка ставки за кредитами в національній валюті, облікової ставки НБУ, середньозваженого курсу гривні до долара на міжбанківському валютному ринку України, індекс інфляції, показники прибутковості активів і рентабельності капіталу банківської системи України до залежної змінної – валовий внутрішній продукт (ВВП) [9; 10].

Таблиця 3.6 – Вхідні дані факторної моделі впливу банківського кредитування на стан реального сектору економіки

Дата	ВВП, млрд. грн	Середньо відсоткова ставка по кредитах в нац. валюті	Середня облікова ставка НБУ	Середньозважений курс гривні до долара на міжбанківському валютному ринку України	Індекс інфляції	Прибутковість активів	Рентабельність капіталу
2016	1979	0,15	0,09	2378,37	1,091	-0,0145	-0,01019
2017	2383	0,15	0,08	2669,24	1,046	-0,0076	-0,0527
2018	3558	0,18	0,08	2789,05	0,998	0,0303	0,0045
2019	3974	0,16	0,07	2768,82	1,005	0,0012	0,0081
2020	4194	0,19	0,11	2774,36	1,249	-0,0407	-0,3046
2021	5459	0,21	0,22	2827,46	1,433	-0,05	-0,5191
2022	5191	0,18	0,17	2727,82	1,124	-0,13	-1,17

Джерело: складено авторами за даними Держстату та Національного банку України

Розрахунки парних коефіцієнтів кореляції дозволили визначити ступінь

зв'язку між досліджуваними факторами.

В результаті розрахунків часткових коефіцієнтів кореляції були відкинуті найменш значимі фактори, а в якості впливових факторних змінних обрано (табл. 3.7):

- середня процентна ставка за кредитами в національній валюті (x1);
- середня облікова ставка НБУ (x2);
- середньозважений курс на міжбанківському валютному ринку України (на момент встановлення офіційного курсу гривні), грн. (x3);
- індекс інфляції, річне значення (x4);
- прибутковість активів банківської системи України (x5);
- рентабельність капіталу банківської системи України (x6).

Повторні розрахунки парних коефіцієнтів кореляції дозволили визначити ступінь і напрямок зв'язку між обсягом ВВП і вибраними факторами.

Таблиця 3.7 – Матриця парних коефіцієнтів кореляції

	У	X1	X2	X3	X4	X5	X6
У	1						
X1	0,6626	1					
X2	0,79517	0,78068	1				
X3	0,94308	0,74032	0,91475	1			
X4	0,46755	0,78877	0,84172	0,69556	1		
X5	-0,8591	-0,4106	-0,7291	-0,9071	-0,4738	1	
X6	-0,9221	-0,4916	-0,7508	-0,9301	-0,4213	0,97136	1

Джерело: Власні розрахунки автора

Аналіз даних проводили за допомогою MS Excel, в результаті розрахунку якості апроксимації, яка визначається коефіцієнтом детермінації (R^2) і в нашому випадку наближається до 1. Це означає, що вплив досліджуваних показників X1, X2, X3, X4, X5, X6 на ВВП є досить високим.

Значення коефіцієнта множинної кореляції R свідчить про адекватність побудованої моделі.

Після обчислення значень незалежних змінних рівняння регресії матиме наступний вигляд:

$$Y = 3158,88 - 10818,13X1 - 3817,76X2 + 2,05X3 - 1394,77X4 + 8772,15X5 + 789,28X6 \quad (3.2)$$

Статистична значущість незалежних змінних моделі визначається t-критерієм.

Теоретичне значення t-критерію становить 2,179 тому змінні X3, X5 та X6 мають суттєвий вплив, а X1, X2 та X4 не є статистично значущими коефіцієнтами, тобто їхній вплив у період спостереження є несистематичним.

Розглянемо коефіцієнти часткової еластичності, які наочно демонструють залежність зміни ефективного показника ВВП від зміни одного з факторних показників за умови незмінності інших факторів.

Розраховано парціальні коефіцієнти еластичності побудованої моделі, які характеризують вплив зміни питомої ваги X_i на Y у припущенні відсутності впливу інших факторів.

Коефіцієнт часткової еластичності показує, на скільки % зміниться Y , якщо X_i зміниться на 1%, і визначається за формулою:

$$K_{el(i)} = a_i * X_j \quad (3.3)$$

де, $K_{el(i)}$ – частковий коефіцієнт еластичності;

a_i – параметри моделі, що підлягають оцінці;

X_j – середні значення незалежних змінних моделі.

Розрахунок часткових коефіцієнтів еластичності проводили в програмі MS EXCEL (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Результати розрахунку часткових коефіцієнтів еластичності

Коефіцієнт еластичності	Значення
$K_{el(1)}$	-1,29
$K_{el(2)}$	-0,23
$K_{el(3)}$	1,82
$K_{el(4)}$	-1,09
$K_{el(5)}$	-0,18
$K_{el(6)}$	-0,15

Джерело: Власні розрахунки автора

Розраховані коефіцієнти еластичності для побудованої моделі вказують на найбільш значущий вплив на обмінний курс, тоді як інші фактори не є впливовими. Результати факторного моделювання формування конкурентоспроможності ринку фінансових послуг такі: зростання ставки за кредитами в національній валюті, а також зростання дисконтної ставки негативно впливають на ВВП, призводять до його зниження; однак зростання курсу іноземної валюти призводить до зростання ВВП; у свою чергу, інфляція призводить до зменшення реального ВВП в Україні; показник рентабельності капіталу характеризує рівень ефективності використання банківського капіталу, за розрахунками позитивно впливає на ВВП.

ВИСНОВКИ

Отже, конкуренція на ринку фінансових послуг – це ситуація, коли на ринку присутні дві або більше компанії, які пропонують схожі фінансові послуги.

Конкуренція на ринку фінансових послуг відбувається в багатьох сферах, таких як банківські послуги, страхування, інвестиції тощо. Конкуренція може виявлятися у вигляді зниження цін на послуги, вдосконалення якості обслуговування, запровадження нових продуктів та інновацій. Конкуренція має позитивний вплив на споживачів, оскільки примушує компанії постійно вдосконалюватися і пропонувати кращі умови та послуги. В той же час, конкуренція є викликом для підприємств, які повинні знаходити нові способи для залучення клієнтів та збереження своєї конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність фінансових установ на ринку фінансових послуг це їх здатність ефективно конкурувати з іншими учасниками ринку та забезпечувати задоволення потреб клієнтів.

Для забезпечення конкурентоспроможності фінансової установи необхідно проводити постійний аналіз ринку, виявляти потреби та очікування клієнтів, а також вдосконалювати свої продукти, послуги та процеси. Тільки таким чином вона зможе успішно зберегти та розширити свою позицію на ринку.

Інтегральні методики визначення рівня конкурентоспроможності ринків фінансових послуг, використовуючи різні критерії оцінки та різну кількість національних ринків, демонструють схожі результати рейтингування країн за рівнем фінансового розвитку.

Інтегральні методики Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту мають перевагу у співставленні стану національних ринків фінансових послуг для проведення

порівняльних досліджень та оцінки загального рівня розвитку регіональних фінансових ринків. Методики, використовувані МВФ та МБРР, представляють систематизовані переліки оціночних показників, що дозволяють отримати уявлення про стан фінансового сектору в країні. Однак, міжкраїнні та міжрегіональні порівняння фінансових ринків на основі цих методик є складними.

Україна відстає в ключових показниках конкурентоспроможності ринку фінансових послуг у порівнянні з іншими країнами. Фактори, такі як недостатня надійність банківської системи, неефективне регулювання фондового ринку, обмежена доступність фінансових послуг та обмежений потенціал залучення ресурсів через місцевий ринок капіталів, є результатом проблем інвесторів та підприємств.

Знижений рівень доходів, потреба в фінансуванні для малих та середніх підприємств та традиційна ухильність від використання публічної інформації для фінансових рішень сприяють падінню індексу глобальної конкурентоспроможності нашої країни.

Структура фондового ринку України страждає від неповноцінності через значну кількість державних облігацій, що призводить до зменшення обсягів інвестицій в корпоративні цінні папери через ефект витіснення. Щоб зробити цей ринок більш привабливим для інвесторів, необхідно суттєво зменшити доходність державних цінних паперів, що підвищить інтерес до більш ризикових, але прибуткових корпоративних цінних паперів.

Таким чином, концепція удосконалення оцінки конкурентоспроможності ринків фінансових послуг є нагальною потребою, тому для кращого сприйняття та розвитку в цілому вона повинна включати в себе розробку та застосування нових методів та підходів для визначення рівня конкурентоспроможності фінансових послуг на ринку.

Одним з дієвих варіантів виявлення потреб та акумуляції рішень та стратегій є аналіз, що проводиться шляхом «павутиння» бенчмаркінгу.

Завдяки йому можна отримати більш об'єктивну та точну оцінку конкурентоспроможності різних сегментів ринку фінансових послуг. Крім того, цей підхід дозволяє виявити слабкі місця у власному продукті або послугі, і що головне, зробити висновки про прибутковість та ефективність конкурентів та визначити потенційні можливості для поліпшення власної конкурентоспроможності.

В роботі представлена методологія удосконалення оцінки конкурентоспроможності окремих сегментів ринку фінансових послуг за допомогою математичного моделювання. Це дозволить більш точно визначити фактори, що впливають на конкурентоспроможність сегменту, і зробити більш об'єктивну оцінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бормотова М. В. Дослідження сутності поняття «Фондова біржа» як основної ланки фондового ринку. *Вісник економіки транспорту і промисловості : збірник науково-практичних статей*. 2012. Вип. № 39. С. 21.
2. Бурбан О. В. Тенденції розвитку міжнародних ринків цінних паперів. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 326–331.
3. Валютний ринок. URL : <https://ua.teletrade.com.ua/analytics/news/currency>
4. Данилишин Б. 2021–2022: Яка ситуація в економіці та на фінансових ринках. *Укрінформ*. 19.01.2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3388110-20212022-aka-situaciav-ekonomici-ta-nafinansovih-rinkah.html> (дата звернення: 17.12.2023).
5. Денисюк С. Фондовий ринок України : сучасний стан, недоліки та перспективи розвитку. URL : <http://libfor.com/index.php?newsid=3239>
6. Державні фінанси в Україні : веб-сайт. URL : <https://sota-buh.com.ua/news/derzhavni-finansy-v-ukraini> (дата звернення: 06.12.2023).
7. Децентралізація дає можливості : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 06.12.2023).
8. Дешко А. П'ять кроків, які врятують фінансовий ринок України. URL : <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/p-yat-kroktiv-yaki-vryatuyut-finansoviy-rinok-ukrayini-.html> (дата звернення: 06.12.2023).
9. Зайвенко Т. О. Вдосконалення фінансової системи України в період переходу до ринкових відносин : веб-сайт. URL : http://www.rusnauka.com/SND/Economics/3_zayvenko%20t.o..doc.htm (дата звернення: 06.12.2023).
10. Кобзева Т. А. Мета та принципи фінансової системи України : веб-сайт. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_12.pdf (дата звернення: 06.12.2023).

11. Коніна М., Реха К., Янковський В. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення. Економічний дискурс. *Міжнародний науковий журнал*. 2019. Випуск 2. С. 183–192.

12. Молчанова Е. Ю. Сучасна структура світового фінансового ринку. URL : [zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_22.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_22.pdf) (дата звернення: 06.12.2023).

13. Огляд банківського сектору: серпень 2022 року. Національний банк України. 16 серпня 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-serpen-2022-roku> (дата звернення: 17.12.2023).

14. Огляд небанківського фінансового сектору: вересень 2022 року. Національний банк України. 6 вересня 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogofinansovogo-sektoru-veresen2022-roku> (дата звернення: 17.12.2023).

15. Основні проблеми функціонування українського ринку акцій. URL : http://uallfinanz.com/news/view_text.php?id=13 (дата звернення: 06.12.2023).

16. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : <https://index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php> (дата звернення: 06.12.2023).

17. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 15.12.2023).

18. Офіційний сайт НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 20.12.2023).

19. Офіційний сайт Української біржі. URL: <https://www.ux.ua/> (дата звернення: 20.12.2023).

20. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. С. 193–200.

21. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 06.12.2023).

22. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80> (дата звернення: 06.12.2023).

23. Професійні учасники ринку цінних паперів зазнали збитків в січні. URL : <https://dknews.kz/finansy/professionalnye-ucastniki-rynka-cennyh-bumag-ponesli-ubytki-v-anvare.html> (дата звернення: 06.12.2023).

24. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи : кол. монографія / за заг. ред. В. Г. Барановой, О.М.Гончаренко. Харків : Діса плюс, 2019. 370 с.

25. Селіверстова Л. С. Особливості розвитку фінансового ринку України. URL : www.investplan.com.ua/pdf/9_2023/4.pdf (дата звернення: 06.12.2023).

26. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 13–17.

27. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Березень 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitkufinansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686> (дата звернення: 17.12.2023).

28. Татарин Н. Б. Фінансовий ринок України: аналіз сучасного стану, загрози, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2023. Том 83. № 4. С. 78–88.

29. Татарин Н. Б., Бундз Н. Б., Кравчук А. С Фондовий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Молодий вчений*. 2021. № 3. С. 379–383.

30. Фінансовий клуб. Україна займає 120 позицію з розвитку фінансового ринку. 22 січня 2021. URL: <https://finclub.net/ua/news/ukraina-zaimaie120-pozytsiiu-z-rozvytku-finansovoho-rynku.html> (дата звернення: 17.12.2023).

31. Фондовий ринок України: технологія прориву. URL : <http://ireu.org.ua/2023/03/27/fondovij-rinok-ukrayini-texnologiya-prorivu/> (дата звернення: 06.12.2023).

32. Financial Sector Assessment Program. – IMF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/NP/fsap/fssa.aspx>.

33. Financial Sector Development Indicators: Comprehensive assessment through enhanced information capacity. – The World Bank, Financial Sector Operations and Policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/about/world-development-indicators-data/financial-sector>.

34. Financial Soundness Indicators. – IMF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fsi.imf.org/>

35. Hayes A. Financial markets: role in the economy, importance, types and examples. Investopedia. May 31. 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-market.asp> (дата звернення: 17.12.2023).

36. IMD World Competitiveness Yearbook. – International Institute for Management Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>.

37. Ovcharenko V. Banking industry analysis: the competitive advantage of banks, which implemented FinTech. 2019. URL : https://kse.ua/wp_content/uploads/2019/04/BFE_Thesis_final_Ovcharenko_Valeriia.pdf (дата звернення: 17.12.2023).

38. Steven Douglas Moffitt. Introduction to the strategic analysis of financial markets. In progress, world scientific. Illinois Institute of Technology. May 2016.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/303044586_Introduction_to_the_Strategic_Analysis_of_Financial_Markets (дата звернення: 17.12.2023).

39. The Financial Development Report. – WEF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до звіту: <http://www.weforum.org/reports/financial-development-report>.

40. The Global Competitiveness Report. – WEF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до звіту: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Динаміка активів банків у розрізі груп, млн. грн.

Балансові показники	Група 1		Група 2		Група 3		Група 4	
	01.01. 2022	01.10. 2022	01.01. 2022	01.10. 2022	01.01. 2022	01.10. 2022	01.01. 2022	01.10. 2022
Грошові кошти та їх еквіваленти	114475	100018	23 060	24 487	15 882	16 555	18 849	21 001
Торгові цінні папери	9 959	5 704	3 573	1 381	2 494	3 157	1436	1 481
Кошти в інших банках	8 960	17216	4 653	3 202	7 119	5 148	5 950	6 854
Кредити та забораваність клієнтів	444254	484 098	123 619	115455	56 241	63 627	70 267	84 953
Цінні папери в портфелі банків на продаж	54 719	86 738	7 404	9 398	6 356	6 823	4 419	5 986
Основні засоби та нематеріальні активи	24 054	24 700	7 054	6 518	3 491	3 330	5 199	5 489
Інші фінансові активи	37 410	47 943	15 874	18 969	6 519	8 835	5 129	8 694
Інші активи	22 403	25 430	9 440	11 100	3 403	3 176	3 514	4 536
Усього активів	716233	791848	194 679	190 510	101505	110651	114 762	138995

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Таблиця А.2 – Нові кредити (обсяги кредитів, наданих протягом періоду)

Показники	За місяць, млрд. грн.			За 12 місяців кумулятивно				Середній обсяг за попередні 12 місяців, млрд. грн.	Залишок на кінець місяця, млрд. грн.
	Грудень 2021 року	Січень 2022 року	Лютий 2022 року	млрд. грн.		Зміна, %			
				Січень 2022 року	Лютий 2022 року	Січень 2022 року	Лютий 2022 року	Лютий 2022 року	Лютий 2022 року
Обсяг нових кредитів, наданих протягом періоду									
Усього	144,4	101,2	111,3	1379,3	1385,7	0,6	0,5	114,9	823,9
Домашні господарства	13,0	9,1	8,8	106,6	109,1	2,4	2,3	8,9	188,2
Нефінансові корпорації	126,5	86,4	99,7	1237,5	1240,5	0,1	0,2	103,1	612,6
Обсяг нових депозитів домашнім господарствам									
Усього	13,0	9,1	8,8	106,6	109,1	2,4	2,3	8,9	188,2
Споживчі кредити	11,2	7,9	7,3	89,3	91,5	2,7	2,4	7,4	127,0
Кредити на нерухомість	0,513	0,056	0,111	3,910	3,827	-3,4	-2,1	0,326	57,1
Обсяг нових депозитів не фінансовим корпораціям									
Усього	126,5	86,4	99,7	1237,5	1240,5	0,1	0,2	103,1	612,6
Сільське господарство	4,8	4,2	4,7	53,2	54,4	3,6	2,3	4,4	35,0
Промисловість	32,7	23,8	29,9	390,2	384,5	-1,5	-1,5	32,5	167,6
Будівництво	2,8	2,0	2,1	36,0	36,2	-2,1	0,7	3,0	46,9
Торгівля	67,9	44,9	48,8	589,9	596,9	0,7	1,2	49,2	220,5

Джерело: розроблено автором на основі [10]